

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Advokát a klient

Vedoucí diplomové práce:
Doc. JUDr. Alena Macková, Dr.

Autor diplomové práce:
Petra Hájková
Pařanka 17c
160 00 Praha 6

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Petra Hájková

OBSAH

ÚVOD	1
I. KAPITOLA – ADVOKACIE A PRÁVO NA PRÁVNÍ POMOC, VÝKON ADVOKACIE	1
1. Právo na právní pomoc a jeho vztah k advokacii	1
2. Obecné principy advokacie	4
3. Výkon advokacie	5
3.1 Přístup k profesi advokáta	6
3.1.1. Podmínky pro vykonávání advokacie	6
3.1.2. Zahraniční advokát a evropský advokát	8
3.1.2.1. Zahraniční advokát	8
3.1.2.2. Evropský advokát	9
3.2. Způsoby poskytování právních služeb	11
3.2.1. Výkon advokacie samostatným advokátem	11
3.2.2. Výkon advokacie ve sdružení advokátů	12
3.2.3. Výkon advokacie ve veřejné obchodní společnosti	12
3.2.4. Pokoutnictví	15
4. Organizace advokátní profese	16
II. KAPITOLA – PRÁVNÍ VZTAH MEZI ADVOKÁTEM A JEHO KLIENTEM	17
1. Vznik právního vztahu mezi advokátem a jeho klientem	17
1.1. Vznik právního vztahu na základě smlouvy	17
1.2. Vznik právního vztahu na základě soudního rozhodnutí	19
1.2.1. Ustanovení advokáta v trestním řízení	21
1.2.2. Ustanovení advokáta v občanském soudním řízení	22
1.2.3. Ustanovení advokáta ve správním soudnictví	24
1.3. Vznik právního vztahu na základě rozhodnutí České advokátní komory	25
1.4. Okolnosti vylučující vznik právního vztahu mezi advokátem a klientem	27
2. Obsah právního vztahu mezi advokátem a klientem	29
2.1. Povinnost advokáta chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta	30
2.2. Povinnost mlčenlivosti advokáta	32
2.3. Povinnost advokáta informovat svého klienta o relevantních skutečnostech a dbát jeho pokynů a povinnost klienta sdělovat advokátovi pravdivé a úplné skutečnosti	35
2.4. Povinnost advokáta pojistit se pro případ odpovědnosti za škodu	36
2.5. Právo advokáta nechat se při poskytování právní pomoci zastoupit	38
2.6. Právo advokáta na odměnu za poskytování právní pomoci	40
2.7. Povinnost advokáta při skončení právního vztahu s klientem	42
3. Zánik právního vztahu mezi advokátem a klientem	43
3.1. Zánik právního vztahu z podnětu klienta	44
3.2. Zánik právního vztahu z podnětu advokáta	44
3.2.1. Dobrovolné ukončení právního vztahu s klientem	45
3.2.2. Povinné ukončení právního vztahu s klientem	46
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49

ÚVOD

Cílem mé diplomové práce na téma „Advokát a klient“ je analýza právní úpravy vztahu mezi advokátem a klientem při nejtypičtějším způsobu poskytování právní pomoci, tedy při výkonu advokacie. Svou práci jsem rozdělila do dvou kapitol, přičemž v první z nich se pokusím vymezit v krátkosti pojem právní pomoci a především vztah právní pomoci a advokacie, stejně tak jako některé obecné principy advokacie, z nichž pak do značné míry vychází právní úprava vzájemných vztahů advokáta a klienta. Součástí první kapitoly je též část pojednávající ve stručnosti o jednotlivých způsobech výkonu advokacie, které náš právní řád připouští. Stručně se též zmíním o organizaci advokátní profese, a to především v souvislosti s aspekty, které jsou významné pro obsah právního vztahu mezi advokátem a klientem.

Nejobsáhlejší část mé práce tvoří druhá kapitola týkající se samotného vztahu mezi advokátem a klientem. V první části druhé kapitoly se pokusím popsat možné způsoby vzniku takového vztahu, stejně tak jako okolnosti, které vzniku tohoto vztahu podle naší právní úpravy brání. Následují části, v nichž se budu zabývat obsahem vztahu mezi advokátem a klientem, tedy především jejich vzájemnými právy a povinnostmi. Následně popíši též důvody, které opravňují jeden nebo druhý subjekt tohoto vztahu ukončit tento vztah, popřípadě okolnosti, za nichž je advokátovi přímo uložena povinnost jej ukončit. Na závěr se též zmíním o odpovědnosti advokáta, a to především s důrazem na jeho odpovědnost soukromoprávní, tedy především o odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou klientovi při poskytování právní pomoci.

Ve své práci jsem vycházela z právních a stavovských norem platných v únoru 2006. Dne 2. března 2006 byla však prezidentem republiky podepsána významná novela zákona o advokacii, která v podstatném měřítku ovlivní i právní vztahy mezi advokáty a jejich klienty. Nástin nejpodstatnějších změn, které tato novela s sebou přinese, jsem se pokusila vtělit do jednotlivých pasáží, jichž se budou tyto změny týkat.

I. KAPITOLA
ADVOKACIE A PRÁVO NA PRÁVNÍ POMOC, VÝKON
ADVOKACIE

1. PRÁVO NA PRÁVNÍ POMOC A JEHO VZTAH K ADVOKACII

Máme-li charakterizovat vztah mezi právní pomocí a advokací, resp. výkonem advokacie, je třeba nejprve vymezit samotný pojem „právní pomoc“. Jedná se však o pojem veskrze abstraktní, a proto těžko přesně definovatelný.

Jedním ze základních principů demokratického právního státu je umožnit každému bránit svá práva vůči komukoli, kdo do nich jakkoli neoprávněně zasahuje. Ovšem ne každý je schopen vlastními silami svá práva bránit zcela fundovaně a odborně a využít tak všech prostředků, které mu právní řád poskytuje. Spolu s nestranným výkonem justice je tedy i možnost vyhledat kvalifikovanou právní pomoc jedním ze základních atributů demokratického právního státu. Právo na spravedlivý proces je zakotveno v českém právním řádu zejména v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku takového řízení. Od elementárního principu práv každého jedince na právní pomoc se poté odvíjí další princip nezbytný pro fungování právního státu, a to princip rovnosti stran soudního sporu. Tento princip je konkretizací snad nejjobecnějšího právního principu, a to principu občanské rovnosti, který je zakotven v čl. 1 Ústavy České republiky a v čl. 3 Listiny.

Právo na právní pomoc má dle Ústavy České republiky „každý“, tedy bez rozdílu, zda je z pohledu tuzemského zákonodárce občanem České republiky nebo cizincem. Toto právo je ale dle dikce Ústavy zaručeno pouze fyzickým osobám. Právo právnických osob na právní pomoc je zakotveno až v konkrétních procesních předpisech, přímou oporu nicméně v ústavních předpisech nemá. Ústava zaručuje právo na právní pomoc pro oblast kontradiktorního soudního řízení, ve kterém se rozhoduje o právech a povinnostech osoby. Ústava tedy nezaručuje právo na právní pomoc týkající se např. sepisování právních dokumentů, udílení právních porad mimo oblast soudního řízení apod. Právo na právní pomoc je tedy z hlediska ústavněprávních norem chápáno především jako právo každého být zastoupen před soudem nebo jiným orgánem státní moci. V tom se odráží související právo na rovnost účastníků řízení. Dalším aspektem

práva každého na právní pomoc je povinnost orgánů státní moci (včetně soudů) připustit zastoupení účastníka řízení zástupcem, tedy nejčastěji advokátem, jakožto nejtypičtějším poskytovatelem právní pomoci. V zájmu úplnosti tohoto textu je třeba poznamenat, že pod pojmem právní pomoci se v Ústavě rozumí i poučování účastníků řízení soudem nebo jiným orgánem státní moci.

Právní pomoc musí být dostupná každému, kdo se dle jeho subjektivního názoru ocitl v situaci, kdy právní pomoc potřebuje. Dostupnost však není dána jen nabídkou těchto služeb, ale také jejich cenou. Z tohoto důvodu se právo na právní pomoc, jakožto jeden z principů fungování spravedlivého justičního systému a potažmo tedy právního státu jako takového, do značné míry zrcadlí v právu nemajetných osob na poskytování právní pomoci za sníženou cenu, popřípadě zcela bezplatně. Pro osoby, které mají dostatek finančních prostředků, není zpravidla přístup k poskytnutí právní pomoci problémem.

Právo na právní pomoc je akcentováno taktéž normami mezinárodního práva, např. v Mezinárodní úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění jejich dodatků, dále pak v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (v čl. 14 zaručuje právní pomoc v oblasti trestního řízení). Zajištění práva na právní pomoc tedy pro Českou republiku vyplývá i z jejich mezinárodněprávních závazků.

Nejčastějším způsobem poskytování právní pomoci je její poskytování advokáty při výkonu advokacie. Advokacie se podle zákona o advokacii poskytuje zpravidla za odměnu. Advokáti tedy vykonávají advokacii jako své povolání, které jim má zajistit obživu. Nelze tedy po příslušnících advokátního stavu žádat, aby advokacii vykonávali bezplatně. Ústavně zaručené právo na právní pomoc, resp. jeho uplatňování, musí zajišťovat stát, k čemuž musí poskytnout také příslušné právní mechanismy. Vzhledem k tomu, že princip práva na právní pomoc (resp. její všeobecné dostupnosti) je úzce spjat s fungováním soudního systému samotného, spočívá zákonná úprava práva na právní pomoc kromě samotných ústavních základů především v ustanoveních procesních předpisů, která upravují postup soudu při ustanovování zástupce v případě, kdy zákon předepisuje povinné zastoupení nebo kdy soud uzná zastoupení za potřebné. Objevují se názory, že by bezplatné poskytování právní pomoci mělo být de lege ferenda upraveno jedinou právní normou, aby byla odstraněna roztržitost právní úpravy poskytování bezplatné právní pomoci. K těmto názorům ale bývá namítáno, že vzhledem k odlišnostem jednotlivých typů řízení nelze postihnout problematiku

poskytování bezplatné právní pomoci jediným předpisem, který by byl zcela odtržen od ostatních procesněprávních norem a jejich ustanovení.

Poskytování právní pomoci spočívá především v zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, dále v udělování právních porad, poskytování právních rozborů a sepisování listin, čili stručně v poradenství, které samo o sobě může do velké míry ovlivnit průběh právního sporu a leckdy i zabránit jeho vzniku.

V současné době poskytují v České republice právní pomoc kromě advokátů ještě notáři, patentoví zástupci, daňoví poradci a soudní exekutoři. Oproti těmto profesím, které působí pouze ve specializovaných oblastech práva, spočívá výlučnost advokacie především tom, že advokát je oprávněn, resp. povinen poskytovat právní pomoc ve všech věcech. Z tohoto důvodu má advokacie naprosto nezastupitelnou funkci v demokratickém právním státě. S principem výlučnosti advokacie souvisí i princip nezávislosti advokátů, o kterém bude podrobněji pojednáno níže.

Je zřejmé, že ačkoli je výkon advokacie v podstatě podnikatelskou činností, plní vzhledem ke své roli v systému fungování demokratického právního významné funkce veřejnoprávní. To se logicky odráží též v právní úpravě, která musí regulovat výkon advokacie mnohem detailněji, než je tomu u ostatních podnikatelských aktivit.

2. OBECNÉ PRINCIPY ADVOKACIE

Advokáti jsou na rozdíl od jiných profesí, které právní pomoc poskytují, jako například notáři, soudní exekutoři nebo patentoví zástupci, oprávněni poskytovat právní pomoc ve všech věcech. Ostatní zmiňované profese musí mít k poskytování právní pomoci speciální zákonnou autorizaci. K výkonu advokacie je oprávněn pouze a jedine advokát. Nepřípustné je tedy tzv. pokoutnictví, o kterém bude pojednáno podrobněji níže.

Pro výkon advokacie, tak jak je běžný ve vyspělých právních státech, je jednou ze základních podmínek uplatnění principu nezávislosti advokáta na státní moci. V právu se setkáváme s pojmem nezávislosti především ve sféře soudnictví. Nezávislost advokátů však nelze ztotožňovat s obsahovým vymezením soudcovské nezávislosti. Nezávislost advokáta do značné míry podmiňuje kvalitu poskytovaných právních služeb, a tedy kvalitu právní pomoci. Advokát je totiž často v kontradiktorním postavení k orgánům státní moci, když zastupuje klienta právě v řízení proti nim. Ústavně zaručený princip rovnosti účastníků řízení, tak, jak je vymezen v čl. 37 odst. 3 Listiny,

by jednoznačně nemohl být naplněn v případě, kdy advokát, který zastupuje jednoho účastníka řízení proti orgánu státní moci, jež má postavení druhého účastníka řízení, by byl na státní moci závislý. Státní moc tedy musí zajistit existenci práva na právní pomoc tak, aby byla zjištěna určitá nezávislost advokátního stavu a tím splněna podmínka zákonnosti soudního i správního řízení. Jedním z předpokladů nezávislosti advokacie, resp. advokátů, je to, že státní moc nemůže regulovat počet advokátů. Je tedy o nepřípustné, aby byl stanoven tzv. „*numerus clausus*“, tedy určitý maximální přípustný počet advokátů¹. To by vedlo k nedostatku advokátů, k obtížnějšímu vyhledávání právní pomoci a v konečném důsledku ke snížení kvality výkonu advokacie a poskytování právní pomoci vůbec. Nezávislost advokáta je zajištěna tím, že výkon advokacie má povahu svobodného povolání a advokát není povinen (ba ani oprávněn) přijímat pokyny od kohokoli jiného, než od svého klienta.

Dalším významným prvkem nezávislosti advokáta je existence profesní samosprávy. Je totiž nutné, aby advokacie byla s ohledem na její významné veřejnoprávní funkce institucionálně kontrolována a spravována. Jak již bylo uvedeno, z hlediska obecných principů advokacie je nepřípustné, aby advokacie byla kontrolována přímo státem. Proto se vyvinula stavovská samospráva, která dozoruje výkon advokacie a stanoví pro něj prostřednictvím vydávání stavovských předpisů určité bližší podmínky.

Významným principem advokacie je i to, že advokacie je vykonávána za odměnu, tedy advokát má nárok na úhradu za poskytování právní pomoci. Na tom nic nemění ani fakt, že právní pomoc je v určitých případech poskytována bezplatně osobám, jejichž majetkové poměry takové poskytnutí právní pomoci odůvodňují. Odměnu advokáta platí v takovém případě stát, který je povinen poskytování bezplatné právní pomoci institucionálně zabezpečit.

Další principy advokacie jsou pak inkorporovány do právní úpravy povinností advokáta, o kterých bude podrobně pojednáno níže.

3. VÝKON ADVOKACIE

Výkon advokacie je v ustanovení § 1 zákona č. 85/1996 Sb., zákona o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako „zákon o advokacii“) definován jako poskytování právních služeb advokáty za podmínek stanovených zákonem o advokacii.

¹ K tomu např. Zoulík, F: Soudy a soudnictví, Praha: C.H.Beck, 1995, str. 66 a násl.

Hned v následujícím ustanovení, tedy v § 2 zákona o advokacii je stanoveno, že na území České republiky jsou oprávněni vykonávat advokacii advokáti a tzv. evropští advokáti (o nich bude pojednáno dále).

3.1. Přístup k profesi advokáta

Vzhledem k nezastupitelným rolím advokacie v právním státě je zřejmé, že společnost jako celek prostřednictvím právních norem určuje podmínky a předpoklady pro přístup k výkonu advokacie, tedy k profesi advokáta. Jedním z hlavních cílů právní úpravy výkonu advokacie je zabezpečení kvality poskytované právní pomoci, a prostřednictvím ní ochrany zájmů klienta. Konkrétní pravidla výkonu advokacie jsou tedy stanovena zákonem, ale samotné rozhodování o připuštění k profesi advokáta přísluší s ohledem na princip nezávislosti advokacie stavovské samosprávě, tedy České advokátní komoře (dále také jen jako „Komořa“). Její rozhodovací pravomoc je ovšem limitována zákonnými podmínkami přístupu k advokacii. Tak je zajištěna rovnováha mezi principem nezávislosti advokacie na státní moci a principem odpovědnosti státu za zajištění kvality a dostupnosti právní pomoci.

3.1.1. Podmínky pro vykonávání advokacie

Zákonné podmínky a předpoklady pro výkon advokacie jsou obsaženy v ustanoveních § 4 a násl. zákona o advokacii. Jako primární podmínku zákon uvádí zápis do seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou. Další podmínky jsou pak konstruovány jako podmínky zápisu do tohoto seznamu advokátů. Znění § 5 zákona o advokacii zakládá při splnění požadovaných podmínek právní nárok na takový zápis.² Podmínkami, které je třeba kumulativně splnit pro zápis do seznamu advokátů, jsou:

- a) plná způsobilost žadatele k právním úkonům – jde o zcela logickou podmínku, vzhledem k tomu, že osoba, která sama není způsobilá k právním úkonům nemůže při takových úkonech nikoho zastupovat³
- b) úplné vysokoškolské právnické vzdělání žadatele v magisterském studijním programu

² Srovnej znění § 5 zákona o advokacii: „Komořa *zapiše* na základě písemné žádosti do seznamu advokátů každého, ...“.

³ Srov. § 22 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

- c) alespoň tříletá praxe advokátního koncipienta – splnění této podmínky ve spojení s podmínkou uvedenou pod písm. b) by mělo být jakousi zárukou odborné způsobilosti, a tudíž kvality poskytovaných právních služeb; schválená novela zákona o advokacii navíc zpřesňuje, která doba se do praxe advokátního koncipienta započítává a určuje maximální počet dnů, které se započítávají v případech překážek v práci na straně koncipienta; tímto zpřesněním je zamezeno situacím, kdy koncipient je sice v pracovním poměru k advokátovi, ale práci koncipienta z různých důvodů prakticky nevykonává, čímž je získání jeho odborné praxe značně omezeno
- d) bezúhonnost žadatele – zákon požaduje bezúhonnost advokáta jako předpoklad nezbytné vzájemné důvěry mezi advokátem a jeho klientem
- e) žadateli o zápis do seznamu advokátů nebylo v minulosti uloženo kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů (nebo se na žadatele hledí, jako by toto opatření nebylo uloženo) – i tato podmínka akcentuje „důvěryhodnost“ žadatele a s tím související záruku kvality jím poskytovaných právních služeb
- f) žadatel nesmí být v pracovním nebo jiném obdobném poměru – tímto požadavkem zákon akcentuje mj. nezávislost advokacie a požadavek, aby se advokát věnoval výkonu advokacie s náležitou péčí a nikoli jako „vedlejší činnosti“ vedle svého jiného zaměstnání; schválená novela zákona o advokacii upravuje toto ustanovení v souvislosti s možností vykonávat advokacii v pracovním poměru k jinému advokátovi
- g) složení advokátní zkoušky – tato podmínka je primárním požadavkem pro zajištění kvality právní pomoci, úzce souvisí též s podmínkami uvedenými pod písm. b) a c), jelikož složení advokátní zkoušky by bylo pravděpodobně nemožné bez absolvování vysokoškolského právníckého studia a koncipientské praxe
- h) složení slibu do rukou předsedy České advokátní komory – ve stávajícím znění slibu je akcentována především povinnost ctít právo a etiku povolání advokáta a dodržování povinnosti mlčenlivosti, jakožto jedna z nejdůležitějších povinností advokáta vůči jeho klientovi.⁴

Lze shrnout, že zákon stanoví podmínky pro výkon advokacie zejména proto, aby byla zaručena kvalita poskytovaných služeb. Ani dokonalá právní úprava není sto

⁴ Srov. § 5 zákona o advokacii.

zcela zajistit, aby právní pomoc byla advokáty poskytována v nejlepší možné kvalitě, ale zákonné vymezení podmínek pro výkon advokacie je alespoň určitou zárukou pro klienta, že právní pomoc je mu poskytována kvalifikovaným profesionálem, který má pro výkon povolání advokáta, a tedy pro poskytování právní pomoci, odborné vzdělání a také získal praktické zkušenosti během zákonem požadované praxe. Dalším aspektem zákonného stanovení konkrétních podmínek pro výkon advokacie, který je v odborné literatuře též zmiňován, je prevence před bráněním v přístupu k profesi advokáta stávajícími advokáty, tedy členy advokátní komory.⁵ V této souvislosti je třeba znovu připomenout, že na zápis do seznamu advokátů, který je nutnou podmínkou výkonu advokacie, existuje právní nárok a Komora je povinna zapsat do seznamu advokátů každého, kdo splní zákonem stanovené podmínky. Tento princip je možné opět vnímat jako promítnutí snahy státu zajistit kvalitu právní pomoci, jelikož je tak zaručen dostatečný počet advokátů a volná soutěž mezi nimi.

3.1.2. Zahraniční advokát a evropský advokát

Stále rostoucí globalizace společnosti spolu se začleněním České republiky do struktur Evropské unie se odráží i v mezinárodním aspektu, který může v určitých situacích právní pomoc mít. Český právní řád rozlišuje dvě skupiny osob, které mohou vykonávat advokacii na území České republiky, aniž by byly „tuzemskými“ advokáty. Jedná se o tzv. zahraniční advokáty a tzv. evropské advokáty. Právní úprava obsažená v zákoně o advokacii vychází z komunitárního práva, a to konkrétně ze směrnice č. 77/249/EHS o usnadnění účinného výkonu svobody volného pohybu služeb advokátů a dále směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/5/ES o umožnění trvalé praxe advokáta v jiném členském státě, než ve kterém získal kvalifikaci.

3.1.2.1. Zahraniční advokát

Česká advokátní komora zapíše na základě ustanovení § 5a zákona o advokacii do seznamu advokátů každého, kdo kromě zákonem vymezených podmínek⁶ prokáže, že je oprávněn poskytovat právní pomoc nezávisle a ve všech věcech v jiném státě za podmínek slučitelných se zákonem o advokacii a složí uznávací zkoušku. Tato uznávací zkouška ověřuje základní znalosti o právním řádu České republiky a znalosti právních

⁵ K tomu blíže Macková, A.: Právní pomoc advokátů a její dostupnost, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 124.

⁶ Srov. § 5a odst. 1 zákona o advokacii.

předpisů o poskytování právních služeb, včetně stavovských předpisů. Zkoušku je možné konat i v některém z cizích jazyků, které jsou běžně používány v mezinárodním styku.

Zahraniční advokát je pak na území České republiky oprávněn poskytovat právní pomoc pouze v oblasti práva toho státu, v němž získal oprávnění k poskytování právní pomoci a v oblasti mezinárodního práva. Zahraniční advokát poskytuje právní pomoc například tehdy, kdy klient, který pochází z České republiky, potřebuje poskytnutí právní pomoci v oblasti zahraničního práva a přivítá tedy možnost poskytnutí právní pomoci přímo odborníkem na dané právo, tedy zahraničním advokátem působícím v České republice.

3.1.2.2. Evropský advokát

Advokát, který je státním příslušníkem některého z členských států Evropské unie nebo členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru, může na území České republiky poskytovat na základě ustanovení § 35f a násl. ve spojení s § 2 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii právní pomoc, a to buď jako tzv. hostující evropský advokát nebo tzv. usazený evropský advokát. V obou případech je evropský advokát oprávněn poskytovat právní služby spočívající v zastupování v řízení před soudy i jinými státními orgány, a to i pokud je zvláštními zákony stanoveno, že účastník řízení musí být zastoupen advokátem nebo že zástupcem účastníka může být je advokát. V takovém případě je ale povinen po dohodě se svým klientem ustanovit tuzemského advokáta jako svého konzultanta v otázkách procesních předpisů pro daný typ řízení. Tuzemský advokát potom může být se souhlasem evropského advokáta přítomen u všech úkonů, u kterých je oprávněn být jako zástupce evropský advokát. Adresu sídla tuzemského advokáta je pak evropský advokát povinen soudu nebo jinému orgánu oznámit. Pokud tak neučiní hned při prvním úkonu souvisejícím se zastupováním v řízení, není evropský advokát oprávněn dále klienta při takovém řízení zastupovat. Z hlediska klienta je podstatné, že odpovědnost evropského advokáta za škodu při poskytování právní pomoci i jeho kárná odpovědnost je stejná, jako odpovědnost tuzemského advokáta.

Hostující evropský advokát

Hostujícím evropským advokátem je takový evropský advokát (tedy fyzická osoba, která je státním příslušníkem některého z členských států Evropské unie nebo členských států Dohody o evropském hospodářském prostotu, který v tomto státě získal oprávnění poskytovat právní služby jakožto advokát), který poskytuje právní pomoc na území České republiky pouze dočasně nebo příležitostně. Hostující evropský advokát nemůže být ani členem sdružení advokátů, ani společníkem „advokátní“ obchodní společnosti. Vzhledem ke krátkodobosti výkonu advokacie hostující advokátem v České republice není hostující evropský advokát oprávněn účastnit se sněmu České advokátní komory ani volit členy jejích orgánů. Při zastupování v řízení před soudy i jinými státními orgány je povinen hostující evropský advokát dodržovat stejné povinnosti, jako jsou stanoveny stavovským předpisem pro tuzemské advokáty. Při poskytování jiné právní pomoci se pak hostující evropský advokát řídí předpisy svého domovského státu. Pokud tento advokát poskytuje na našem území právní pomoc bez podstatnějšího přerušení po dobu jednoho měsíce, je v takovém případě povinen oznámit České advokátní komoře místo v ČR, kam mu mohou být zasílány písemnosti Komory. Pro případ, že tak hostující advokát neučiní, stanoví zákon možnost náhradního doručení, kdy se písemnosti uloží a účinky takového doručení nastávají třetím dnem od tohoto uložení. Jednou z nejvýznamnějších povinností hostujícího evropského advokáta je ustanovit tuzemského advokáta jako svého zmocněnce pro doručování písemností, pokud hostující evropský advokát poskytuje právní pomoc spočívající v zastupování před českými soudy nebo jinými státními orgány. Při styku s Českou advokátní komorou, soudy i dalšími orgány je hostující evropský advokát povinen prokázat se na požádání těchto orgánů oprávněním k poskytování právní pomoci ve svém domovském státě s úředně ověřeným překladem tohoto dokumentu do českého jazyka.

Usazený evropský advokát

Za usazeného evropského advokáta považuje zákon o advokacii takového advokáta, který je zapsán do seznamu evropských advokátů vedeného Českou advokátní komorou. Tento seznam je odlišný od seznamu advokátů, ve kterém Komora eviduje tuzemské advokáty. Na zápis do seznamu evropských advokátů existuje na základě splnění všech pozitivně i negativně vymezených zákonných podmínek právní nárok. V zákonem předvídaných případech je možné usazeného evropského advokáta ze seznamu evropských advokátů vyškrtnout. Usazený evropský advokát je oprávněn

poskytovat právní pomoc na našem území soustavně. Na usazeného evropského advokáta se přiměřeně vztahují ustanovení zákona o advokacii i příslušných stavovských předpisů. Na rozdíl od hostujícího advokáta zákon umožňuje usazenému advokátu být členem sdružení advokátů nebo společníkem „advokátní“ obchodní společnosti. Usazený evropský advokát má právo účastnit se sněmu České advokátní komory a volit členy jejích orgánů. Zákon též připouští možnost usazeného advokáta nechat se zastoupit jiným advokátem, advokátním koncipientem nebo jeho zaměstnancem.

3.2. Způsoby poskytování právních služeb v České republice

Výkon advokacie je tradičně vnímán jako svobodné povolání, které je spjato s konkrétní osobou advokáta. Tento fakt se odráží v tom, že i v současnosti je samostatný výkon advokacie převažujícím způsobem poskytování právní pomoci. Výkon advokacie se však přizpůsobuje současným trendům moderní ekonomické společnosti, v důsledku čehož se dnes běžně setkáváme i s advokáty, kteří advokacii vykonávají ve sdružení nebo jako společníci obchodní společnosti. Právní úprava způsobu výkonu advokacie je obsažena v hlavě druhé zákona o advokacii.

Je zřejmé, že každý způsob poskytování právní pomoci s sebou nese z pohledu klienta možné klady i zápory. Je tedy pouze na klientovi, aby se sám rozhodl, který způsob poskytování právní pomoci zvolí.

3.2.1. Výkon advokacie samostatným advokátem

Jak již bylo uvedeno výše, samostatný výkon advokacie je tradiční a stále převažující formou výkonu advokacie. Advokát poskytuje touto formou právní pomoc svým jménem a pouze na svou odpovědnost. Z hlediska jeho potencionálního klienta má samostatný výkon advokacie, stejně tak jako všechny další formy výkonu advokacie, své klady i zápory. Klient se rozhoduje pro konkrétního advokáta a má tedy určitou záruku toho, že právní pomoc bude také přímo tímto advokátem poskytována. Tato výhoda má ale i svou negativní stránku, a sice že advokát, který advokacii vykonává samostatně má výrazně menší možnost poradit se o určitém právním problému s jiným advokátem. Pro samostatného advokáta je též komplikovanější nechat

se zastoupit jiným advokátem při nějaké nenadálé situaci, což může v určitých situacích zpomalit realizaci klientova požadavku na poskytnutí konkrétní právní pomoci.

3.2.2 Výkon advokacie ve sdružení advokátů

Dalším způsobem poskytování právní pomoci je výkon advokacie ve sdružení advokátů. Sdružení vzniká na základě smlouvy o sdružení, jejíž právní úprava je provedena v ustanovení § 829 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Konkrétní právní úpravu společného výkonu advokacie ve formě sdružení pak nalezneme v ustanovení § 14 zákona o advokacii. Sdružení není právnickou osobou a ani nemá způsobilost k právům a povinnostem. Advokáti, kteří vykonávají advokacii ve sdružení, sice mohou užívat společný název sdružení (jsou dokonce povinni advokacii vykonávat pod společným jménem, a tedy jméno sdružení při svém označení používat), jednají ovšem jako samostatné fyzické osoby a na svou odpovědnost. Členem sdružení může být pouze advokát, přičemž advokát, který je členem sdružení, není oprávněn vykonávat advokacii též samostatně nebo jako společník obchodní společnosti.

Nejčastějším motivem pro společný výkon advokacie více advokáty ve formě sdružení je diverzifikace nákladů spojených s výkonem advokacie mezi několika advokáty a též snaha o poskytování komplexních právních služeb. Z pohledu klienta jsou podstatné další výhody, které výkon advokacie ve sdružení (oproti poskytování právní pomoci samostatným advokátem) nesporně má, a to konkrétně možnost advokáta konzultovat právní případy s dalšími členy sdružení a s tím související širší rozsah odbornosti, který klient může od sdružení advokátů očekávat. Schválená novela zákona o advokacii upravuje oproti stávajícímu znění zákona detailněji především rozhodování v rámci sdružení a též možnost, aby jednotlivý advokát zaměstnával k dosažení sjednaného účelu sdružení další advokáty.

3.2.3 Výkon advokacie ve veřejné obchodní společnosti

Na základě ustanovení § 15 zákona o advokacii mohou advokáti vykonávat advokacii jako společníci veřejné obchodní společnosti, jejímž předmětem podnikání však smí být pouze výkon advokacie. Společníky takové veřejné obchodní společnosti mohou být pouze advokáti. Advokáti v takovém případě jednají jménem společnosti a

na její účet. Vůči klientovi vystupuje jako jeho partner v právních vztazích vždy veřejná obchodní společnost. Zákon o advokacii upravuje otázky doručování písemností, dědění obchodního podílu a další specifické otázky vznikající při výkonu advokacie prostřednictvím veřejné obchodní společnosti. Pokud se klient rozhodne využít nabídku právní pomoci poskytované veřejnou obchodní společností, může pro něho být výhodné širší zázemí společnosti, kde se advokáti běžně o právních problémech radí, konzultují složité případy a mají větší možnost nechat se v nenadálém případě zastoupit svým kolegou – advokátem. Na druhou stranu však klient vstupuje do právního vztahu s obchodní společností, tedy právnickou osobou a ačkoli jistě ve většině případů ví, který konkrétní advokát mu bude poskytovat právní služby, není klientovi zaručeno, že jeho právním rádcem a zástupcem bude skutečně advokát, kterého si klient vybral. O tom svědčí též v praxi běžně používaná doložka, která je součástí znění písemné plné moci, ve které klient prohlašuje, že bere na vědomí, že právní služby mu mohou být poskytovány kterýmkoli advokátem – společníkem dané veřejné obchodní společnosti.

Změny v souvislosti se schválenou novelou zákona o advokacii

Novela zákona o advokacii, která vstoupí v nejbližší době v účinnost, s sebou přináší značné změny v oblasti formy výkonu advokacie. Lze říci, že právě tyto legislativní změny tvoří asi nejdůležitější část novely. Novelizovaný zákon o advokacii totiž připustí výkon advokacie nejen ve veřejné obchodní společnosti, jak tomu bylo doposud, ale také ve společnosti s ručením omezeným a v komanditní společnosti. Největší změnou zajisté bude možnost vykonávat advokacii v pracovním poměru k jinému advokátovi nebo ke společnosti, jejímž předmětem podnikání je výkon advokacie.

Je zřejmé, z jakých důvodů zákon až do nynějška připouští výkon advokacie (kromě samostatného výkonu advokacie a výkonu advokacie ve sdružení advokátů) pouze ve veřejné obchodní společnosti, jakožto tzv. „osobní společnosti“. Společníci veřejné obchodní společnosti totiž ručí za závazky společnosti neomezeně celým svým majetkem. Tím je zaručena ochrana klienta pro případ, že mu bude způsobena v souvislosti s poskytováním právních služeb škoda. Novela zákona o advokacii však nerezignuje na tento princip ani připuštěním výkonu advokacie ve formě účasti na komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným, tedy tzv. „kapitálových společnostech“, v nichž společníci neručí za závazky společnosti v takové míře, jako ve veřejné obchodní společnosti. Novela zákona kombinuje omezené ručení společníka –

advokáta za škodu s povinným profesním pojištěním obchodní společnosti v takové výši, aby bylo možné případnou škodu klientovi plně nahradit.⁷ Minimální limit pojistného by měl podle novelizovaného znění zákona o advokacii činit nejméně 50.000.000,- Kč za každého společníka společnosti s ručením omezeným a nejméně 10.000.000,- Kč za každého komanditistu komanditní společnosti. Tím není dotčena povinnost uzavřít takové pojištění, které by krylo případné škody při poskytování právních služeb s ohledem na charakter takových služeb.

Významnou změnou, kterou přinese novela zákona o advokacii, bude možnost vykonávat advokacii v pracovním poměru k jinému advokátovi nebo „advokátní“ obchodní společnosti. Je zřejmé, že výkon advokacie, ať již samostatně nebo ve sdružení či v obchodní společnosti, s sebou nese značné finanční náklady, především na počátku advokátovy profesní kariéry. Připuštěním výkonu advokacie v pracovním poměru bude umožněn přístup k profesi advokáta i těm právníkům, kteří nemohou nebo nechtějí vynakládat takové prostředky nebo nechtějí podstupovat určité podnikatelské riziko, které s sebou výkon advokacie, stejně jako jakéhokoli jiného podnikání, neodmyslitelně nese. Do zákona o advokacii budou novelou vtělena zcela nová ustanovení § 15a, § 15b a § 15c, která upraví podmínky pro výkon advokacie v pracovním poměru. Zaměstnaný advokát bude moci být v pracovním poměru pouze k jednomu advokátovi nebo jedné „advokátní“ společnosti a nebude smět advokacii vykonávat jinak, než právě v tomto pracovním poměru. Zaměstnaný advokát bude při výkonu advokacie používat označení „advokát“ spolu s označením svého zaměstnavatele. Zaměstnaný advokát bude vykonávat advokacii kromě zákonem stanovených výjimek jménem zaměstnavatele a na jeho účet. Zaměstnaný advokát bude povinen řídit se při výkonu advokacie pokyny svého zaměstnavatele, pokud nebudou v rozporu s právními nebo stavovskými předpisy nebo s pokyny klienta. Pokud zaměstnaný advokát způsobí při poskytování právních služeb klientovi škodu, bude za ni klientovi odpovídat zaměstnavatel takového advokáta, přičemž zaměstnaný advokát bude za takovou škodu odpovídat svému zaměstnavateli dle pracovněprávních předpisů.

Lze jen velmi těžko presumovat, jaký dopad budou mít tyto podstatné změny v oblasti poskytování právních služeb na klienty a na trh právních služeb. Ani česká odborná veřejnost se v názoru na nejnovější novelu zákona o advokacii neshoduje. Je však možné usuzovat, že tyto změny otevřou cestu k výkonu advokacie mnohým těm,

⁷ Račok, M.: Několik úvah nad poslední novelou zákona o advokacii, Bulletin advokacie, 2006, č. 2, str. 5 a násl.

kterým dosavadní právní úprava z výše uvedených důvodů neumožňuje přístup k profesi advokáta. Tím pravděpodobně dojde ještě k dalšímu posílení již stávající konkurence na „trhu právních služeb“, a tím ve svém důsledku k trvalé snaze o zkvalitňování těchto služeb.

3.2.4. Pokoutnictví

Při zpracování tématu vztahu mezi advokátem a klientem se nelze vyhnout problematice neoprávněného poskytování právní pomoci. Ustanovení § 1 a § 2 zákona o advokacii jsou ve svém celku významná mj. též v souvislosti se zákazem tzv. „pokoutnictví“. Pokoutnictvím se rozumí jakékoliv neoprávněné poskytování právní pomoci osobami, které k tomu nemají zákonné zmocnění, tedy osobami, které nejsou advokáty, případně evropskými či zahraničními advokáty, případně notáři, patentovými zástupci nebo soudními exekutory. Zákaz pokoutnictví je nejenom výrazem výlučnosti advokacie, ale především projevem zájmu společnosti na kvalitním poskytování právních služeb. Pro výkon advokacie jsou totiž striktně zákonem předepsány konkrétní podmínky, které musí splňovat každý, kdo se chce stát advokátem a vykonávat advokacii. Tyto podmínky jsou stanoveny především s ohledem na ochranu klienta před nekvalitně poskytovanou právní pomocí. Je zřejmé, že osoba, která nesplňuje zákonné podmínky pro výkon advokacie, a přesto „pokoutně“ právní služby poskytuje, neskýtá dostatečné záruky kvality svých služeb. Taková osoba totiž nemusí mít potřebné právnické vzdělání a praxi, nemusí být pojištěna pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou poskytováním právních služeb, a v neposlední řadě taková osoba nepodléhá kárné pravomoci České advokátní komory. Jakákoli kontrola kvality takto neoprávněně poskytovaných služeb je tedy velice ztížena, ne-li nemožná. Za neoprávněné poskytování právních služeb není explicitně stanovena v žádné právní normě konkrétní sankce. Jakousi prevencí před neoprávněným poskytováním právních služeb v souvislosti se zastupováním v občanském soudním řízení je ustanovení § 27 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), které stanoví, že soud může rozhodnout o tom, že nepřipustí zastoupení, pokud zástupce vystupuje v různých věcech opětovně. Z hlediska trestněprávní úpravy by bylo možné nedovolené poskytování právních služeb posuzovat (a sankcionovat) jako trestný čin neoprávněného podnikání podle § 118 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“).

4. ORGANIZACE ADVOKÁTNÍ PROFESE

Již bylo v této práci zmíněno, že jedním z esenciálních principů výkonu advokacie je nezávislost advokáta na státní moci, ke které je nezřídka jakožto zástupce klienta s ohledem na charakter poskytování právní pomoci v kontradiktorním postavení. Tento princip je možné z určitého úhlu pohledu vnímat jako neslučitelný s požadavkem nutného dohledu nad činností advokáta při poskytování právní pomoci. Řešením, které Česká republika přijala, stejně tak jako většina vyspělých právních kultur, je existence profesní samosprávy, která takový dohled vykonává.⁸ Stavovskou samosprávnou organizací advokátů je v České republice Česká advokátní komora. Jejím nejvyšším orgánem je sněm, na němž mají všichni členové Komory možnost volit na tříleté volební období další orgány, a to představenstvo, jakožto výkonný orgán, předsedu Komory, který je statutárním orgánem Komory, kontrolní radu jakožto kontrolní orgán Komory a členy kárné komise. Podrobnější rozbor kompetencí jednotlivých orgánů České advokátní komory by přesahoval tématický rámec této práce. Ve vztahu ke klientům advokátů je významná především pravomoc předsedy Komory určit advokáta (o čemž bude blíže pojednáno v pasáži o vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem) a právo klienta podat kárnou stížnost na advokáta kárné komisy Komory a s tím korespondující pravomoc kárné komise uložit za zjištěné kárné provinění některé z kárných opatření.

Je možné shrnout, že z hlediska vztahu advokáta a klienta je existence stavovské samosprávy významná především z hlediska zachování nezávislosti advokátů na státní moci, ale též zabezpečení kontroly kvality poskytované právní pomoci a dohledu nad výkonem advokacie vůbec.

---

⁸ Blíže k tomuto problému např. Šolc, M.: Postavení advokacie v České republice, Bulletin advokacie, 1994, č. 6-7.

II. KAPITOLA

PRÁVNÍ VZTAH MEZI ADVOKÁTEM A JEHO KLIENTEM

1. VZNIK PRÁVNÍHO VZTAHU MEZI ADVOKÁTEM A JEHO KLIENTEM

Právní řád České republiky připouští trojí možnost vzniku vztahu mezi advokátem a klientem. Nejčastěji tento právní vztah vzniká na základě smlouvy uzavřené mezi advokátem a klientem. Princip práva každého na právní pomoc, tak, jak byl popsán výše, koresponduje s dalšími dvěma způsoby vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem, a to se vznikem tohoto vztahu na základě rozhodnutí soudu a na základě rozhodnutí předsedy České advokátní komory.

1.1 Vznik právního vztahu na základě smlouvy

Jak již bylo uvedeno výše, vznik právního vztahu mezi advokátem a klientem na základě smlouvy je v praxi nejběžnější. Právní vztah mezi advokátem a klientem vzniká na základě smlouvy, tedy dvoustranného právního úkonu mezi oběma subjekty tohoto vztahu. Rozhodnutí, zda dojde k uzavření takové smlouvy, a tedy vzniku vztahu, je závislé na svobodné vůli obou zúčastněných subjektů. Klient si svobodně zvolí advokáta, o kterém je přesvědčen, že bude jeho zájmy hájit za daných okolností nejlépe a advokát dobrovolně souhlasí s tím, že klienta bude zastupovat, poskytovat mu právní porady a podobně.

Vztah mezi advokátem a klientem je tedy založen uzavřením smlouvy o poskytování právních služeb. Jedná se o innominátní kontrakt, který má nejbližší ke smlouvě příkazní dle § 724 a násl. občanského zákoníku, resp. smlouvě mandátní dle § 566 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“). Mandátní smlouva je uzavírána mezi osobami, které jednají v rámci své podnikatelské činnosti nebo v případě, že se tak dle § 262 obchodního zákoníku smluvní strany dohodnou. Ve všech ostatních případech platí pro smlouvu o poskytování právních služeb analogicky právní úprava smlouvy příkazní dle občanského zákoníku. Právní úprava míry kvality zastoupení je v příkazní a mandátní smlouvě upravena odlišně. Zatímco zástupce zmocněný dle příkazní smlouvy je

povinen při zastupování postupovat dle svých znalostí a schopností, zmocněnec zmocněný dle mandátní smlouvy je povinen postupovat s odbornou péčí. S ohledem na skutečnost, že míra kvality poskytovaných právních služeb je upravena kogentními ustanoveními zákona o advokacii, který má k výše uvedeným právním normám povahu speciálního právního předpisu, není z hlediska požadované kvality právních služeb rozdíl mezi tím, pokud je smlouva o poskytování právní pomoci uzavřena dle občanského zákoníku nebo podle obchodního zákoníku.

Zákon nevyžaduje pro platné uzavření smlouvy o poskytování právních služeb obligatorně písemnou formu. V smlouvě je však zpravidla též obsažena dohoda o plné moci. Platná právní úprava zastoupení, obsažená v § 31 občanského zákoníku vyžaduje písemnou formu pro dohodu o plné moci v případech, kdy se jedná o plnou moc generální nebo plnou moc k právnímu úkonu, který sám vyžaduje písemnou formu. Od dohody o plné moci je třeba rozlišovat samotnou plnou moc, tedy jednostranný právní úkon klienta, kterým advokát prokazuje existenci dohody o plné moci mezi ním a klientem. Tato plná moc nebývá z pochopitelných důvodů součástí smlouvy o poskytování právních služeb, jelikož jistě není v zájmu ani jedné ze smluvních stran, aby s obsahem jejich smluvních ujednání (nejtypičtěji například o výši advokátovi odměny) byly obeznámeny další osoby, kterým se advokát plnou mocí prokazuje.

Plná moc udělená klientem advokátovi může být dvojího druhu. Prvním typem plné moci je plná moc generální, tedy taková, kdy klient na základě dohody o plné moci zmocňuje advokáta, aby ho zastupoval ve všech předem nedefinovaných věcech. Druhým typem je plná moc speciální, kdy je advokát klientem zmocněn k zastupování pouze v předem dohodnutých konkrétních záležitostech. Rozsah takového zmocnění musí být definován jak v dohodě o plné moci, tak v plné moci samotné.

Pro úplnost je třeba poukázat na právní úpravu udělování plné moci více zástupcům. Ustanovení § 31 odst. 3 občanského zákoníku stanoví, že plnou moc lze udělit i několika zmocněncům společně. Ovšem v ustanovení § 24 odst. 1 občanského soudního řádu je stanoveno, že v téže věci může mít účastník jen jednoho zvoleného zástupce. Zvolí-li si účastník jiného zástupce platí dle § 28 odst. 3 občanského soudního řádu, že tím vypověděl plnou moc dosavadnímu zástupci. Procesní plná moc, která byla udělena dvěma zástupcům současně pro jedno civilní soudní řízení je dle ustálené soudní judikatury neplatná. V poslední době se objevují názory, že toto pojetí je již překonané, jelikož složitost některých právních sporů vyžaduje široké znalosti hned z několika právních oborů, a tedy je v zájmu účastníka řízení, aby byl zastupován

několika (právními) zástupci současně. K tomu však lze argumentovat možnými komplikacemi, které by mohly vzniknout například při obesílání více zástupců. De lege ferenda je možno uvažovat o právní úpravě, která by připustila možnost zastupování v občanském řízení více zástupci, ale stanovila by jasná pravidla pro jejich obesílání a podobně, tak, jak je tomu např. v trestním řízení.⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“) totiž umožňuje prostřednictvím ustanovení § 37 odst. 3 zvolení dvou nebo více obhájců s tím, že obviněný určí, který z nich je zmocněn pro přijímání písemností a vyrozumívání o úkonech v trestním řízení. Pokud se tak nestane, určí takového zmocněnce předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce a všechny zástupce o tom vyrozumí. Podobnou úpravu si lze představit i v oblasti správního soudnictví, vzhledem ke skutečnosti, že zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „soudní řád správní“) upravuje v ustanovení § 35 odst. 7 otázku více zástupců shodně s úpravou civilního procesu, a to tak, že ve správním soudním řízení může účastník mít současně pouze jednoho zmocněnce.

1.2 Vznik právního vztahu na základě soudního rozhodnutí

Jak již bylo uvedeno výše, právní pomoc musí být v demokratickém právním státě dostupná každému. Lze si představit případy, kdy je (ať již z finančních či jiných důvodů) pro někoho obtížné vstoupit do právního vztahu s advokátem uzavřením smlouvy o poskytování právních služeb. Je proto třeba, aby byl právními předpisy stanoven mechanismus, který zaručí dostupnost právní pomoci skutečně každému. Zákon (nebo lépe řečeno několik zákonů, které upravují tuto oblast vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem) takové situace předvídá a zabezpečuje ústavně zaručené právo na právní pomoc v soudním řízení formou ustanovení advokáta soudem. Advokát je v takovém případě ustanoven rozhodnutím soudu, tedy orgánem veřejné moci. Takto vzniklé zastoupení je proto běžně nazýváno jako tzv. zastupování „ex officio“, zkráceně „ex offo“, čili zastupování z moci úřední. Ke vzniku právního vztahu mezi advokátem a jeho klientem již tedy není třeba projevů vůle ani jednoho z těchto subjektů, tento projev vůle je nahrazen soudním rozhodnutím o ustanovení konkrétního advokáta konkrétnímu klientovi. Advokát se pak vůči třetím osobám neproказuje plnou mocí, ale přímo písemným vyhotovením rozhodnutí soudu o jeho ustanovení. Odměnu

⁹ K tomu blíže Myslík, S.: Plná moc udělená více zmocněncům, Bulletin advokacie, 2002, č. 2.

advokáta platí v takovém případě stát, který má v zákonem stanovených případech nárok na náhradu nákladů řízení.¹⁰ Obsah vztahu mezi advokátem a klientem je stejný, jako u vztahu založeném dohodou. Advokát se případem musí zabývat se stejnou péčí, jako by se jednalo o případ převzatý na základě dohody. Též odpovědnost advokáta je v případě zastoupení vzniklého na základě rozhodnutí soudu stejná, jako u smluvního zastoupení.¹¹ Tyto povinnosti jsou advokátovi explicitně zákonem stanoveny, aby nedošlo k situaci, že advokát bude přistupovat k „ustanoveným“ klientům s odlišnou mírou odborné péče, než ke klientům, s nimiž byl právní vztah založen oboustranně dobrovolně uzavřenou smlouvou. Právní normy postup pro ustanovení advokáta upravují pro každý specifický druh řízení samostatně.

Pro úplnost je třeba doplnit, že advokáti, kteří České advokátní komoře sdělí, že jako zástupci nechtějí být ustanovováni, nebývají zpravidla soudu ustanovováni, ačkoli takový advokátův nesouhlas není zákonnou překážkou jeho ustanovení. Tato informace je též součástí databáze advokátů, která je veřejně přístupná na internetových stránkách Komory. Ačkoli by se mohlo zdát, že vyjádření nesouhlasu je v rozporu s pojetím advokacie jako určité veřejné služby, dle mého názoru je takový postup účelný, vzhledem k tomu, že daný advokát si nepřeje být ustanovován pravděpodobně hlavně z důvodu svého pracovního vytížení. Ačkoli zákon o advokacii i stavovské předpisy ukládají advokátovi povinnost přistupovat k „ustanovenému“ klientovi se stejnou péčí, jako ke všem ostatním klientům, nebylo by dle mého soudu v zájmu klientů ustanovit jim takového zaneprázdněného advokáta jako jejich zástupce. Tento postup může ale samozřejmě fungovat jen za předpokladu, že bude dostatek advokátů, kteří budou ochotně a rádi přijímat zastupování ex offio.

V následující pasáži této práce bude pojednáno blíže o ustanovení advokáta v trestním řízení, v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním. V zájmu úplnosti je ale také třeba dodat, že vzhledem ke značné komplikovanosti právních otázek, které jsou řešeny v řízení před ústavním soudem, stanoví zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), že právnické a fyzické osoby jakožto účastníci a vedlejší účastníci řízení musí být v řízení před Ústavním soudem zastoupeni advokátem.¹² Pokud účastník není zastoupen, může Ústavní soud ústavní stížnost odmítnout. Zákon o Ústavním soudu ale neobsahuje ustanovení, dle kterého by bylo možno účastníku řízení zástupce ustanovit. Soudce

¹⁰ Srov. § 23 zákon o advokacii.

¹¹ Srov. čl. 6 odst. 2 Etického kodexu.

¹² Srov. § 30, odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

zpravodaj však může před prvním jednáním na návrh účastníka rozhodnout, že náklady na jeho zastoupení zcela nebo zčásti zaplatí stát, a to především s ohledem na osobní a majetkové poměry účastníka řízení.¹³

1.2.1 Ustanovení advokáta v trestním řízení

V trestním řízení musí být každému umožněno, aby využil svého práva na obhajobu, které je v nejobecnější rovině zakotveno v čl. 40, odst. 3 Listiny. V trestním řízení upravuje právo na obhajobu, resp. institut tzv. nutné obhajoby, trestní řád, zejména v ustanoveních § 33 a násl. Obhájcem v trestním řízení může být dle ustanovení § 35 trestního řádu pouze advokát. Ten je ale oprávněn nechat se v trestním řízení zastoupit advokátním koncipientem, avšak s výjimkou řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a před Nejvyšším soudem. Obviněný má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení (typicky např. při výslechu). Pokud obviněný osvědčí, že nemá dostatek prostředků na to, aby hradil náklady obhajoby sám, rozhodne předseda senátu, příp. soudce, že má nárok na bezplatnou obhajobu, případně na obhajobu za sníženou odměnu. V určitých případech tak může předseda senátu, resp. soudce, rozhodnout i bez návrhu obviněného. Pakliže bylo rozhodnuto, že obviněný má právo na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu, hradí náklady obhajoby, tedy odměnu obhájce, zcela nebo částečně stát. Zákon dále negativně vymezuje, který advokát nemůže být v trestním řízení obhájcem. Jedná se o případy, kdy je proti tomuto advokátovi vedeno trestní stíhání a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby, dále pak pokud advokát vypracovává v daném trestním řízení znalecký posudek nebo je v něm činný jako svědek.

Aby bylo zaručeno, že v trestním řízení nedojde k porušení práv obviněného, resp. obžalovaného, upravuje trestní řád v § 36 a násl. institut tzv. nutné obhajoby. Obviněný musí mít obhájce již v přípravném řízení, pokud je ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, dále pak je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, nebo pokud jde o řízení proti uprchlému. Obhájce musí mít již v přípravném řízení též obviněný, kterému hrozí obžalování z trestného činu, za který zákon stanoví trest odnětí

¹³ Srov. § 83 zákona o Ústavním soudu.

svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. Obviněný musí mít obhájce také v hlavním líčení konaném v tzv. zjednodušeném řízení proti zadrženému, dále tehdy, má-li se obviněný vyjádřit k tomu, zda se vzdává práva na uplatnění zásady speciality v řízení o vydání do jiného státu, v řízení o předání do jiného členského státu Evropské unie a v řízení, v němž se rozhoduje o uložení ochranného léčení (s výjimkou ochranného léčení protialkoholního). Zákon též upravuje, ve kterých případech musí být obviněný, resp. odsouzený, zastoupen ve vykonávacím řízení, v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o povolení obnovy řízení.

Jestliže obviněný nemá obhájce, ačkoli ho podle zákona mít musí, určí mu soud lhůtu pro jeho zvolení. Pokud si obviněný ani v této lhůtě obhájce nezvolí, bude mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven. Obhájce ustanoví (a pokud pominou důvody nutné obhajoby také ustanovení zruší) předseda trestního senátu a v přípravném řízení soudce. Za tím účelem vede soud abecedně uspořádaný seznam advokátů, kteří vyslovili souhlas se svým ustanovením obhájcem u daného soudu a mají sídlo v obvodu příslušného krajského soudu (k tomu viz výše). Advokáti jsou ustanovováni jako obhájci tak, jak za sebou následují jejich příjmení v pořadí. Tím má být zaručena spravedlnost při ustanovování advokátů, a to jak z hlediska advokátů samotných, tak z hlediska jejich klientů, tedy obviněných. Ustanovený obhájce je povinen obhajobu převzít. Takové obhajoby pak může být advokát zproštěn pouze z důležitých důvodů, a to na svou žádost nebo na žádost obžalovaného. Místo zproštěného advokáta je pak jako obhájce ustanoven stejným postupem obhájce jiný. Pokud v průběhu řízení nastanou důvody pro vyloučení advokáta jako obhájce nebo pokud ustanovený obhájce nevykonává delší dobu obhajobu, rozhodne předseda senátu, resp. soudce i bez návrhu o zproštění ustanoveného obhájce povinnosti obhajování.¹⁴

1.2.2. Ustanovení advokáta v občanském soudním řízení

Zastupování vzniklé na základě rozhodnutí soudu upravuje v občanském soudním řízení občanský soudní řád, a to především v ustanoveních § 29 a násl. Zákon rozlišuje zastoupení opatrovníkem a zastoupení advokátem. V následujícím textu bude pojednáno pouze o zastoupení advokátem.

---

¹⁴ Srov. § 40a trestního řádu.

V občanském soudním řízení může dojít k situaci, kdy osoba, která se nachází v sociálně tíživé situaci, by s ohledem na skutečnost, že si nemůže dovolit zaplatit služby advokáta, mohla být v určité procesní nevýhodě. Mohlo by docházet i k tomu, že nemajetné nebo méně majetné osoby by raději vůbec nevyužívaly svého práva na domáhání se svých nároků soudní cestou, právě kvůli ceně právní pomoci. Z tohoto důvodu stát zaručuje i těmto osobám jejich ústavně zaručená práva prostřednictvím institutu osvobození od soudních poplatků a institutu ustanoveného zástupce. Jde o zákonné zakotvení ústavního principu rovnosti stran jako stěžejního principu fungování spravedlivého soudnictví.

Jak vyplývá z § 30 občanského soudního řádu, účastníku řízení, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků, předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů. O této možnosti musí soudce podle zákona účastníka řízení poučit. Dle § 138 občanského soudního řádu soud zástupce ustanoví, pokud to odůvodňují poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Zákon tedy předepisuje splnění určitých podmínek, které musí soud uvážit, než účastníku řízení zástupce ustanoví. Je tomu tak hlavně proto, aby nedocházelo ke zneužívání tohoto práva a tím také k plýtvání s prostředky státu. Při zvažování, zda jsou tyto podmínky splněny, by však soudce neměl předjímat výsledek soudního řízení jako takového. Zástupce ustanoví předseda senátu, resp. soudce z řad advokátů. Ustanovený advokát má stejná procesní práva a povinnosti, jako by zastoupení vzniklo na základě smlouvy. Z dikce uvedených ustanovení občanského soudního řádu vyplývá, že se jedná nikoli o právo soudu, ale o jeho povinnost jmenovat při splnění zákonem předvídaných podmínek účastníku řízení zástupce. Dostupná judikatura se spíše přiklání k názoru, že právo na ustanovení právního zástupce soudem se vztahuje i na účastníky soudního řízení, kteří jsou právníckými osobami.¹⁵

I v oblasti občanského soudního řízení zákon předepisuje povinné zastoupení advokátem, a to v řízení o dovolání. Dovolání, jakožto mimořádný opravný prostředek, je právně poměrně náročný postup a dá se očekávat, že neznalost práva by v tomto náročném procesu mohla být dovolateli na újmu. Jak vyplývá z ustanovení § 241 občanského soudního řádu, dovolatel musí být zastoupen advokátem nebo notářem, pokud nemá sám dovolatel, případně osoba, která za něho jedná, právnícké vzdělání.

¹⁵ Např. Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 12, č. 98, str. 45, dále např. Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 12, č. 98, str. 245.

Pakliže dovolatel není zastoupen advokátem, příp. notářem, nebo pokud sám nebo jeho zástupce nemá právnické vzdělání, soud dovolatele vyzve, aby si zvolil advokáta, příp. notáře a určí mu k tomu přiměřenou lhůtu. Dovolatel, v souladu s principy dostupnosti právní pomoci a právního státu vůbec, tak jak bylo popsáno výše, má právo požádat soud, aby mu byl zástupce ustanoven na náklady státu. Jelikož povinné zastoupení advokátem nebo notářem je obligatorní náležitostí dovolacího řízení, pokud dovolatel není ani po uplynutí lhůty určené soudem ke zvolení zástupce zastoupen, soud řízení o dovolání dle § 43 odst. 2 ve spojení s § 104 občanského soudního řádu zastaví.

V souvislosti s členstvím České republiky v Evropské unii byl přijat zákon č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie. Dle tohoto zákona je možné ustanovit zástupce v řízení před českým soudem též zahraniční osobě, která má místo trvalého pobytu nebo se obvykle zdržuje na území jiného členského státu Evropské unie a jejíž finanční a sociální poměry by odůvodňovaly přiznat jí zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků a která o takové ustanovení požádá, pokud tato žádost není zjevně bezdůvodná. Tato úprava se použije pro spor vyplývající z občanskoprávních nebo obchodních vztahů, jehož účastník má místo svého pobytu v jiném členském státě, než ve kterém rozhoduje procesní soud. Český zákonodárce tak reaguje na požadavek stejného procesního postavení účastníků soudního řízení, ačkoli každý z nich pochází z jiného členského státu Evropské unie.

1.2.3. Ustanovení advokáta ve správním soudnictví

Ve správním soudnictví je rovněž připuštěno zastoupení účastníka řízení advokátem. Na základě ustanovení § 35 odst. 8 soudního řádu správního může předseda senátu na návrh ustanovit účastníku řízení usnesením zástupce, kterým může být i advokát. Procesní postup i podmínky pro ustanovení zástupce účastníku řízení jsou ve správním řízení soudním obdobné jako v občanském soudním řízení, jak byly popsán výše. Též ve správním řízení soudním nalezneme institut povinného zastoupení, a to v řízení o kasační stížnosti. Ustanovení § 105 odst. 2 soudního řádu správního stanoví, že stěžovatel musí být v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem, pokud nemá stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo ho zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání.

1.3. Vznik právního vztahu na základě rozhodnutí České advokátní komory

Vznik právního vztahu mezi advokátem a klientem na základě rozhodnutí České advokátní komory je dalším právním institutem, který zajišťuje uplatňování práva na právní pomoc. Právní úprava je tedy založena na čl. 37 odst. 2 Listiny. Konkrétně je pak právní úprava obsažena v ustanovení § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Toto ustanovení zaručuje právo osoby, která se nemůže domoci poskytnutí právních služeb, požádat Českou advokátní komoru, aby mu advokáta určila. Je zde též stanoveno, že nejsou-li dány důvody pro odmítnutí poskytnutí právních služeb, je Komorou ustanovený advokát povinen právní služby poskytnout za podmínek v určení stanovených. Je zřejmé, že institut určení advokáta Komorou má stejnou funkci, jako ustanovení zástupce soudem, tedy má zajistit možnost uplatnění práva na právní pomoc. Je ovšem nutno zdůraznit, že mezi určením advokáta Komorou a ustanovením advokáta soudem jsou určité podstatné rozdíly. Na prvním místě je třeba uvést ten fakt, že samotným určením advokáta Komorou (na rozdíl od ustanovení advokáta soudem, jak o něm bylo pojednáno výše) nevzniká právní vztah mezi advokátem a klientem. Určení nenahrazuje projev vůle advokáta ani klienta, nenahrazuje ani udělení plné moci. Určení advokáta Komorou je tedy jakýmsi „interním pokynem“ advokátovi, který je povinen jej uposlechnout (tato povinnost je mu dána citovaným ustanovením zákona o advokacii) a uzavřít s klientem smlouvu o poskytování právních služeb.¹⁶ Další podstatný rozdíl spočívá v tom, že při ustanovení advokáta soudem je advokát ustanoven pro zastupování v soudním řízení a pro úkony s tím související, ale při určení advokáta rozhodnutím Komory může být advokát určen pro poskytnutí právní pomoci ve kterékoli věci, která tedy nikterak nemusí souviset se zastupováním před soudem, ačkoli se bude jistě jednat o případy nejčastější.

Změny v oblasti určování advokáta Českou advokátní komorou v souvislosti se schválenou novelou zákona o advokacii

Poněkud nejasné stávající znění § 18 odst. 2 zákona o advokacii, které poskytuje možná až příliš široký prostor pro účelový výklad tohoto ustanovení, bude podstatně zpřesněno a konkretizováno schválenou novelou zákona o advokacii. Právo na určení advokáta Komorou by měl nově mít ten, kdo nesplňuje podmínky pro ustanovení

¹⁶ K tomu blíže Ježek, V.: Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii, Bulletin advokacie, 1999, č. 10.

advokáta soudem a ani se nemůže domoci poskytnutí právních služeb. Účinností této novely tedy dojde k jednoznačnějšímu vymezení rolí soudů a Komory při zajišťování práva na právní pomoc. Dojde též ke zpřesnění míry nároku na určení advokáta Komorou, vzhledem k tomu, že v navrhované změně zákona bude zakotveno „právo na určení advokáta Komorou“, nikoli „právo na podání žádosti o určení advokáta Komorou“. Při splnění stanovených podmínek bude mít tedy žadatel podle novely zákona právní nárok na určení advokáta Komorou, nikoli jen právo o takové určení požádat. Nově navrhované znění má též preventivní charakter, vzhledem k tomu, že v novele bude stanoveno, že v téže věci může být žadateli určen advokát Komorou jen jednou. Předejde se tak šikanóznímu uplatňování tohoto ustanovení zákona, které může být ve stávajícím znění snadno zneužitelné. Advokát dále bude moci podle novely odmítnout poskytnutí právní pomoci, ačkoliv k tomu bude Komorou určen, a to v případě, že by šlo o zjevně bezdůvodné uplatňování nebo bránění práva.

Další velkou změnou bude možnost Komory stanovit bližší podmínky pro poskytnutí právních služeb, včetně povinnosti poskytnout právní pomoc bezplatně nebo za sníženou odměnu, pokud by to odůvodňovaly příjmové a majetkové poměry žadatele, což bude žadatel povinen při podání žádosti prokázat. Určité úskalí tohoto ustanovení novely ale tkví dle mého názoru v tom, že není zcela zřejmé, kdo bude v takovém případě advokátovi jeho odměnu (a eventuelně v jaké výši) platit. Ze schváleného znění novely lze dovodit, že se předpokládá, že advokátovi za takto poskytnutou právní pomoc nebude žádná odměna náležet, případně že mu bude náležet jen snížená odměna. Takový postup odporuje jednomu z obecných principů advokacie, a sice že advokacie je vykonávána za odměnu. Na druhou stranu se tak zdůrazňuje pojetí advokacie jako veřejné služby *sui generis*, když advokáti na sebe dobrovolně přebírají závazek v mimořádných případech poskytovat své právní služby bezplatně nebo za sníženou odměnu. Při takovém pojetí na sebe však advokacie částečně přebírá povinnosti státu zajistit ústavně zaručené právo na právní pomoc. Novela proto upravuje také povinnost Komory dbát na to, aby k takovému poskytování právních služeb byli advokáti určováni rovnoměrně, a to i s ohledem na složitost věci, ve které mají být právní služby poskytovány a na možné náklady, které mohou určenému advokátovi v souvislosti s poskytnutím právní služby vzniknout. Nemělo by tedy dojít k situaci, kdy bude konkrétní advokát určován k bezplatnému poskytování právních služeb opakovaně tak, že mu takové určování způsobí významnější majetkovou újmu. Komora zruší (a to i zpětně) dle schválené novely § 18 zákona o advokacii povinnost poskytnout právní

služby bezplatně nebo za sníženou odměnu, pokud během poskytování právních služeb určeným advokátem v příslušné věci pominou k takovému určení důvody, především pokud se ukáže, že majetkové a příjmové poměry klienta takové určení neodůvodňují.

Za neméně významný aspekt této novely považuji to, že se rozšíří okruh subjektů, které budou moci přezkoumávat majetkové poměry fyzických osob. Ke stávajícím oprávněným subjektům, kterými jsou nezávislé soudy a finanční úřady jakožto správci daně, přibude Česká advokátní komora, jež bude hodnotit majetkové poměry žadatelů o určení advokáta Komorou. V této souvislosti je ale vhodné zmínit povinnost mlčenlivosti osob, kteří jsou členy orgánů Komory. Rozsah informací, které bude žadatel o určení advokáta k poskytování právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu povinen poskytnout, stejně tak jako způsob, jakým bude tyto informace Komora posuzovat, bude stanoven vyhláškou Ministerstva spravedlnosti. Tím si stát zachová i nadále určitý vliv na rozhodování o poskytování právní pomoci bezplatně nebo za sníženou odměnu.

1.4. Okolnosti vylučující vznik právního vztahu mezi advokátem a klientem

Právní pomoc advokátů musí být za všech okolností každému dostupná. Je tedy nutné, aby povinnost, popřípadě možnost advokáta odmítnout klienta, byla upravena zákonem. Zákon o advokacii rozlišuje situace, kdy advokát smí odmítnout poskytnutí právní pomoci a situace, kdy je tak advokát povinen učinit. Dále jsou odlišeny případy, kdy k odmítnutí právní pomoci dochází ještě před samotným vznikem právního vztahu mezi advokátem a klientem a případy, kdy k odmítnutí právní pomoci dochází až po vzniku tohoto vztahu. V této pasáži bude pojednáno o případech, ve kterých je advokát povinen odmítnout poskytnutí právní pomoci nebo od smlouvy o poskytování právních služeb odstoupit. Případy, kdy je advokát oprávněn tak učinit, jsou rozebrány v části 3.2.1. této práce.

Dle ustanovení § 19 zákona o advokacii je advokát povinen v taxativně uvedených případech odmítnout poskytnutí právní pomoci. Prvním takovým případem je situace, kdy v téže věci nebo ve věci související již advokát (případně advokát, se kterým oslovený advokát vykonává advokacii ve sdružení nebo ve veřejné obchodní společnosti) poskytl právní služby jinému klientovi, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právní pomoci žádá. Dále je advokát povinen odmítnout poskytnutí právní pomoci, jestliže by informace, kterou má k dispozici o jiném klientovi

(současném i bývalém), mohla toho, kdo oprávněné služby žádá, neoprávněně zvýhodnit. Jedná se o případy, kdy by mohlo dojít ke střetu zájmů několika klientů jednoho advokáta, který by pak následkem toho nemohl hájit zájmy klienta tak, jak mu zákon o advokacii i stavovské předpisy ukládají.

Advokát dále nesmí z pochopitelných důvodů poskytnout právní služby tehdy, pokud hrozí, že by on sám osobně mohl být nějak vůči klientovi předpojatý. Jde o situaci, kdy se projednávání věci zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká, a potom o případ, kdy zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá jsou v rozporu se zájmy advokáta nebo osoby advokátovi blízké. Definici osoby blízké zákon o advokacii neuvádí, proto zde analogicky platí ustanovení § 116 občanského zákoníku, tedy že za osobu blízkou se považuje příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel a dále osoba, která by újmu advokáta (v našem případě) důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

Jak vyplývá z ustanovení § 20 zákona o advokacii, zjistí-li advokát skutečnosti popsané výše až po vzniku právního vztahu mezi ní a jeho klientem, je povinen odstoupit od smlouvy o poskytování právní pomoci, popřípadě požádat soud o zrušení svého ustanovení či požádat Českou advokátní komoru o určení jiného advokáta.

Ustanovení § 18 zákona o advokacii stanoví, že advokát je oprávněn odmítnout poskytování právní pomoci, vyjma případů, kdy byl advokát ustanoven soudem nebo určen Českou advokátní komorou (v takovém případě je však advokát povinen odmítnout poskytnutí právní pomoci, nastanou-li okolnosti předvídané v § 19 zákona o advokacii). Zákon tedy vymezuje podmínky, kdy je advokát oprávněn odmítnout poskytování právní pomoci, negativně, čili stanoví pouze případy, kdy tak advokát učinit nesmí. V té souvislosti je na tomto místě nutné zdůraznit již několikrát zmiňovaný princip práva každého na právní pomoc a princip výlučnosti advokacie. Objevují se tedy úvahy, zda by de lege ferenda nemělo dojít k úpravě tohoto ustanovení tak, aby advokát nebyl oprávněn svévolně odmítat poskytování právní pomoci¹⁷. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že by tím došlo k omezení svobody volby smluvního partnera, která je jedním ze základních principů občanskoprávních smluvních vztahů. Je také třeba v této souvislosti připustit otázku, zda by povinnost advokáta poskytnout právní služby každému klientovi, který o to advokáta požádá, nevedla ve svém důsledku ke snižování kvality poskytovaných právních služeb. Lze si totiž představit situace, kdy tzv. „renomovaný“ advokát bude zavalen klienty, kteří ho budou žádat o poskytnutí právní pomoci, ačkoli nebude v silách advokáta jejich požadavky uspokojit. V takovém

¹⁷ Např. Macková, A.: Právní pomoc advokátů a její dostupnost, Praha: C.H.Beck, 2001, str. 134.

případě by bylo jeho povinností (již podle stávající právní úpravy, jak je obsažena v čl. 8 odst. 2 in fine Etického kodexu) odmítnout poskytnutí právní pomoci z důvodu jeho pracovního přetížení. Pojem „pracovního přetížení“ advokáta ale není nikde definován, proto by již toto stávající ustanovení spolu s de lege ferenda navrhovanou právní úpravou poskytovalo široký prostor pro obcházení takové právní normy. Dalším argumentem je skutečnost, že řada advokátů se specializuje na určitou oblast práva. Pokud by je oslovil klient s žádostí o poskytování právní pomoci v jiné právní oblasti, advokát by již dle současných norem musel tohoto klienta odmítnout¹⁸. Řešení spatřuji tedy spíše v důsledném uplatňování principu práva na právní pomoc tak, jak je v platné právní úpravě již obsažen (právo na ustanovení advokáta soudem nebo jeho určení Českou advokátní komorou) a též ve zvyšování právního povědomí veřejnosti v tom smyslu, aby laická veřejnost byla dostatečně poučena o možnosti využití těchto práv.

2. OBSAH PRÁVNÍHO VZTAHU MEZI ADVOKÁTEM A KLIENTEM

Vztah mezi advokátem a klientem můžeme charakterizovat jako fiduciární, tedy soukromoprávní vztah, ovšem s určitými veřejnoprávními prvky. S ohledem na specifickou povahu advokacie, jak byla popsána v první kapitole této práce, však tento vztah obsahuje i určité veřejnoprávní prvky. Především se jedná o poměrně podrobnou definici vzájemných práv a povinností obou subjektů tohoto vztahu, tedy advokáta a jeho klienta. Na rozdíl od ostatních soukromoprávních vztahů obsahuje právní úprava výkonu advokacie celou řadu kogentních ustanovení, a to především těch, která se týkají povinností advokáta ve vztahu ke klientovi. Je přitom třeba zdůraznit, že vztah mezi advokátem a jeho klientem je vztahem synallagmatickým, proto právo jednoho subjektu tohoto vztahu koresponduje s povinností druhého subjektu a naopak. Obsah právního vztahu mezi advokátem a klientem je tvořen právě souhrnem jejich vzájemných práv a povinností.

Je pochopitelné, že právní úprava vzájemných práv a povinností vznikajících v právním vztahu mezi advokátem a jeho klientem se zaměřuje především na stanovení povinností advokáta, které jsou konkretizovány poměrně detailně jednak v samotném zákoně o advokacii (především v hlavě třetí), ale také ve stavovských předpisech, nejčastěji pak v Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku,

---

¹⁸ Srov. čl. 8 Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (Etický kodex).

kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (dále jen „Etický kodex“). Okrajově je právní úprava obsažena také v jednotlivých procesních předpisech pro konkrétní druhy řízení (nejpodrobnější úpravu práv a povinností obhájce obsahuje vzhledem ke specifickým principům trestního řízení trestní řád). Vzhledem k tomu, že Česká republika je členským státem Evropské unie, je i pro české advokáty závazný Etický kodex advokátů v Evropské unii (dále též jen jako „Evropský kodex“), který byl přijat a později novelizován na zasedáních CCBE (Council of the Bars and Law Societies of the European Union – Rada advokátních komor evropských společenství).

Vzájemná práva a povinnosti advokáta k jeho klientovi jsou odrazem určitých etických principů a mravních zásad, které s ohledem na specifickou povahu advokacie našly oporu v právních a stavovských předpisech, jejichž dodržování je tedy zákonnou (nikoli jen morální) povinností obou subjektů tohoto vztahu. Níže budou popsána vzájemná práva a povinnosti, která tvoří obsah právního vztahu mezi advokátem a jeho klientem.

2.1. Povinnost advokáta chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta

Základní povinností advokáta ve vztahu ke klientovi, od které se odvíjí všechny další povinnosti, které jsou v podstatě jen konkretizací této povinnosti primární, je povinnost advokáta chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Těmito pokyny advokát není vázán pouze v případě, že jsou v rozporu se zákonem nebo stavovskými předpisy, o čemž je advokát povinen svého klienta poučit. Advokát je při výkonu advokacie povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za vhodné. Toto ustanovení, obsažené v § 16 zákona o advokacii, je dále konkretizováno v čl. 6 Etického kodexu, kde je stanoveno, že oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty. Pojem „vlastní zájmy advokáta“ je třeba vykládat extenzivně jako jeho zájmy podnikatelské, ale i zájmy osobní.¹⁹ Pro úplnost je nutno dodat, že toto pravidlo obsahuje v ustanovení čl. 2.7. i Evropský kodex.

¹⁹ Čermák, K.: Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky – Komentář, 1996, Bulletin advokacie, zvláštní číslo – listopad 1996, str. 27.

V této souvislosti je vhodné zmínit i povinnost advokáta upozornit klienta na beznadějnost eventuálního právního sporu, případně jeho pokračování (např. v řízení o odvolání nebo dovolání). Tato povinnost sice nevyplývá explicitně z žádné právní ani stavovské normy, ale jedná se o určitou morální povinnost advokáta, která se odvíjí od jeho povinnosti upřednostnit zájmy klienta nad zájmy svými. Advokát se sice vystavuje riziku, že přijde o odměnu za zastupování v případném bezúspěšném sporu nebo jeho pokračování, ale právě v tom je třeba spatřovat nadřazení zájmů klienta nad vlastními zájmy jeho advokáta²⁰.

V článku 6 Etického kodexu nalezneme také již několikrát zmiňované ustanovení odstavce 2., a sice že advokát postupuje ve věcech, v nichž byl soudem ustanoven nebo určen Českou advokátní komorou, se stejnou svědomitostí a péčí jako ve věcech ostatních klientů.

V souvislosti s povinnostmi advokáta naznačenými výše je také třeba zmínit ustanovení čl. 8 odst. 3 Etického kodexu, které upravuje povinnost advokáta odmítnout poskytování právní pomoci ve věci, v níž nemá dostatek zkušeností nebo speciálních znalostí, ledaže klient po vysvětlení souhlasí, aby mu byla právní služba poskytnuta²¹. V takovém případě by ale advokát měl postupovat ve spolupráci s jiným advokátem nebo odborníkem na danou problematiku. Toto ustanovení se ale neaplikuje v případě, kdy je advokát ustanoven soudem nebo určen Komorou. V takovém případě by totiž poskytovalo advokátům prostor, aby se vyhýbali povinnosti zastupovat klienta, jemuž byl advokát ustanoven soudem nebo určen Českou advokátní komorou. Na druhou stranu je toto ustanovení poněkud v rozporu s ustanovením čl. 6 Etického kodexu, který advokátovi předepisuje postupovat v těchto případech se stejnou péčí jako ve věcech ostatních klientů. Dle mého názoru však s ohledem na výše uvedenou možnost zneužití citovaného ustanovení má tato výjimka své opodstatnění.

Nelze rovněž opomenout, že mezi oprávněné zájmy klienta je nutno zařadit také požadavek, aby advokát neposkytoval v téže věci právní služby i jiné osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy klienta. Advokát je v takovém případě povinen odmítnout poskytnutí právní pomoci.²²

²⁰ Blíže k tomu Rubeš, J: O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta, 2003, Bulletin advokacie, č. 11-12.

²¹ Podobně je tato povinnost definována i v čl. 3.1.3 Evropského kodexu, kde je však stanoveno, že „advokát nepřevzme věc...“, tedy není oproti české úpravě připuštěno věc s výslovným souhlasem klienta přesto převzít.

²² Srov. § 19, odst. 1 zákona o advokacii.

2.2 Povinnost mlčenlivosti advokáta

Jak již bylo naznačeno výše, pro vztah mezi advokátem a klientem je nezbytným požadavkem existence vzájemné důvěry. Pro vznik a hlavně zachování takové důvěry je nezbytné, aby klient nemusel mít obavu, že informace, které advokátovi sdělí, by mohly být proti němu nějak zneužity. Z podstaty funkce advokáta vyplývá, že klient advokátovi sdělí věci, které by jinému nesdělil. Důvěra v advokáta, že tyto informace nezneužije, nemůže existovat bez jistoty zachování mlčenlivosti o svěřených informacích²³. Z toho důvodu je povinnost mlčenlivosti advokátů zakotvena přímo v zákoně. Povinnost mlčenlivosti advokáta bývá akcentována jako jedna z nejdůležitějších, proto její dodržování advokát výslovně slibuje v advokátním slibu.²⁴ Ustanovení § 21 zákona o advokacii stanoví, že advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Mlčenlivost je advokát povinen zachovávat nejen o skutečnostech právních, ale i o skutečnostech, které nemají právní povahu. Advokát například poruší povinnost mlčenlivosti již jen tím, že sdělí jiné osobě, že dotyčnému klientovi poskytuje právní služby. Pro rozsah povinnosti mlčenlivosti advokáta je též irelevantní, zda se informace advokát dozvěděl přímo od klienta nebo z jiných zdrojů.²⁵

Povinnost mlčenlivosti se uplatňuje i v případech, kdy by měl advokát o skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právní pomoci, vypovídat coby svědek v soudním řízení. Pokud by advokát tuto povinnost porušil a přesto o takových skutečnostech vypovídal, jednalo by se o výpověď získanou nezákonným způsobem, v důsledku čehož by byla pro dané soudní řízení nepoužitelná. Advokát by v takovém případě navíc mohl být kárně postižen Českou advokátní komorou.

Povinnost mlčenlivost, byť je elementární podmínkou zachování důvěry mezi klientem a advokátem, může být v zákonem dovolených případech prolomena. Vzhledem k fiduciární povaze vztahu mezi advokátem a klientem zákon dovoluje, aby klient povinnosti mlčenlivosti advokáta zprostil. Podle ustanovení § 21 odst. 2 zákona o advokacii toto právo přechází i na právního nástupce klienta. Zproštění advokáta mlčenlivosti je jednostranný právní úkon klienta adresovaný advokátovi. Zproštění mlčenlivosti tedy nemůže být součástí jiného právního úkonu adresovanému třetí osobě.

²³ Srov. čl. 2.3 Etického kodexu advokátů v Evropské unii.

²⁴ Srov. §5, písm. i) zákona o advokacii.

²⁵ Zachová, M.: Povinnost mlčenlivosti (nejen) advokáta, 2001, Bulletin advokacie, č. 4, str. 30.

V takovém případě je advokát povinen mlčenlivost i nadále zachovávat, a to až do chvíle, kdy ho klient povinnosti mlčenlivosti zproští úkonem, adresovaným přímo advokátovi.²⁶ Zákon předvídá, že by však klient, eventuelně jeho právní nástupce, mohl advokáta zprostit povinnosti mlčenlivosti pod nátlakem nebo v tísní. V takovém případě zákon advokátovi ukládá i přes takové zproštění povinnost mlčenlivost zachovávat.

Další situací, kdy zákon dovoluje porušení mlčenlivosti, je případ, kdy advokát sděluje určité relevantní skutečnosti jinému advokátovi nebo svému zaměstnanci. Takové jednání advokáta je v praxi zcela běžné a nelze si bez něho představit obvyklý chod advokátní kanceláře. Zákon o advokacii na takovou situaci pamatuje v § 21 odst. 3, když stanoví, že advokát nemá povinnost mlčenlivosti ve vztahu k osobě, kterou pověřuje provedením jednotlivých úkonů právních služeb, pokud je osoba povinna sama tuto povinnost zachovávat. Nejčastěji se bude jednat o jiné advokáty nebo advokátní koncipienty, kteří jsou povinností mlčenlivosti vázáni přímo ze zákona a dále např. o administrativní zaměstnance advokáta, které je ale advokát v souladu s výše uvedeným ustanovením povinen zavázat povinností mlčenlivosti smluvně. Dalším případem, kdy je advokátovi zákonem (§ 21 odst. 4 zákona o advokacii) dovoleno v nezbytném rozsahu prolomit povinnost mlčenlivosti, je situace, kdy dojde k soudnímu sporu mezi ním a jeho (bývalým) klientem a též v řízení před orgány České advokátní komory (§ 21 odst. 6 zákona o advokacii). Advokát je taktéž povinen uvádět informace dle zákona o správě daní a poplatků, tedy je povinen z důvodu správného vyměření svých daňových povinností sdělit správci daně, od koho pochází jeho příjmy a jaké dosahují výše. Povinnost mlčenlivosti však trvá ohledně povahy věci, ve které je (příp. byla) poskytována právní pomoc (§ 21 odst. 5 zákona o advokacii).

Advokát (stejně tak i advokátní koncipient) je výslovně ustanovením § 168 odst. 3 trestního zákona zproštěn povinnosti oznámit trestný čin, o jehož spáchání se dozvěděl v souvislosti s výkonem advokacie. Povinnost stanovená v § 167 trestního zákona překazit spáchání taxativně vyjmenovaných trestných činů zůstává ve vztahu k advokátovi nedotčena, stejně tak, jako jeho trestněprávní odpovědnost v případě, že tak neučiní. V takovém případě může být i advokát obviněn z nepřeřazení trestnému činu. Výše uvedenému ustanovení trestního zákona zcela odpovídá i právní úprava obsažená v § 21 odst. 7 zákona o advokacii. V této souvislosti je ale třeba dodat, že ačkoli trestní zákon výslovně zprošťuje oznamovací povinnosti advokáta a advokátního

---

²⁶ Mandák, V.: Je projev zproštění povinnosti mlčenlivosti advokáta, adresovaný třetí osobě, účinný?, 1998, Bulletin advokacie, č. 10, str. 48.

koncipienta, na zaměstnance advokáta se toto zproštění nevztahuje. Pokud se tedy zaměstnanec advokáta (i při výkonu svého zaměstnání) hodnověrně dozví, že byl spáchán trestný čin vymezený trestním zákonem, je povinen tento čin oznámit, a to ačkoli je smluvně vázán povinností mlčenlivosti.

V poslední době se stala velmi diskutovanou otázka další možnosti, resp. povinnosti prolomení povinnosti mlčenlivosti advokáta. Na základě Směrnice Evropské unie o zamezení využívání finančního systému k praní peněz (91/308/EEC) byla do zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti vtělena povinnost advokátů oznamovat „podezřelé transakce“ jejich klientů, při kterých by mohlo docházet k tzv. praní špinavých peněz. Taková právní úprava se stala terčem kritiky nejen advokátů samotných, ale i jiných odborníků. Nejčastějším argumentem bylo, že se jedná o nepřijatelné prolomení povinnosti mlčenlivosti advokáta, a tedy o opuštění principu naprosté důvěry klienta v to, že informace, které advokátovi poskytne, nebudou použity proti němu. S ohledem na to byl tedy zákonem stanoven takový postup, že advokát takové „podezřelé transakce“ oznámí speciální komisi České advokátní komory, která posoudí, zda jde skutečně o důvodné podezření a teprve tato komise pak eventuálně uvědomí příslušné finanční orgány.²⁷ Advokát tak zdánlivě povinnost mlčenlivosti neporušuje, protože informace sděluje orgánu stavovské samosprávy, jehož členové jsou též vázáni povinností mlčenlivosti.

Závěrem je třeba poukázat ještě na ustanovení § 21 odst. 8 zákona o advokacii, a sice že povinností mlčenlivosti, tak, jak byla popsána výše, je advokát (resp. bývalý advokát) vázán i poté, kdy advokacii přestane vykonávat, tedy je mu pozastaven výkon advokacie nebo je vyškrtnut ze seznamu advokátů.

Změny v oblasti povinnosti mlčenlivosti v souvislosti se schválenou novelou zákona o advokacii

Novela zákona o advokacii vymezuje přesnější pravidla pro zproštění advokáta povinností mlčenlivosti. Novelizovaný § 21 odst. 2 totiž stanoví, že advokáta může zprostit klient, popřípadě jeho právní nástupce (je-li jich více, je nutný souhlas všech právních nástupců klienta), pouze písemným právním úkonem adresovaným přímo advokátovi. Bude ale též připuštěno, aby se tak stalo během soudního řízení i ústním prohlášením do protokolu.

²⁷ Srov. § 14 a násl. zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Novela též výslovně stanoví, že povinnosti mlčenlivosti se advokát nebude smět dovolávat při plnění jeho povinností dle zákona o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a v kárném řízení před kárnou komisí Komory.

Povinnosti mlčenlivosti se dotýká i změna ustanovení jiných právních předpisů, které s sebou novela zákona o advokacii přinese. Při provádění domovní prohlídky nebo jiných prostor, kde advokát poskytuje právní pomoc, pokud se zde nacházejí listiny, na nichž mohou být informace, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, bude orgán provádějící prohlídku povinen k ní přibrat zástupce České advokátní komory, který musí udělit souhlas s tím, aby se orgán konající prohlídku mohl s obsahem takových listin seznámit. Odmítne-li Komora (resp. jí pověřená osoba) takový souhlas udělit, mohou být listiny zabezpečeny a předány Komoře, která je uschová. Orgán provádějící prohlídku bude mít možnost požádat soud, aby svým rozhodnutím nahradil souhlas Komory. Listiny budou advokátovi vráceny až tehdy, uplyne-li lhůta k podání návrhu na takové rozhodnutí soudu nebo bude-li řízení o takovém návrhu skončeno. Takový postup bude možný nejen v trestním řízení, ale i v řízení celním a daňovém. Je evidentní, že cílem těchto ustanovení novely je zaručit ochranu informací, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, i před státní mocí, kde určitý dozor plní orgán stavovské samosprávy.

2.3 Povinnost advokáta informovat svého klienta o relevantních skutečnostech a dbát jeho pokynů a povinnost klienta sdělovat advokátovi pravdivé a úplné skutečnosti

Motivem klienta k tomu, aby se nechal zastupovat advokátem, coby profesionálem v oblasti práva, je zajistit, aby jeho procesní i jiná práva nedoznala žádné újmy a aby postupoval v mezích zákona způsobem, který nejlépe naplní jeho záměry. To však ale neznamená, že by klient nemohl i nadále ve své věci samostatně rozhodovat. Naopak, klient je i nadále „pánem věci“, advokát by mu měl v ideálním případě pouze předložit alternativy řešení dané právní věci spolu s uvedením případných výhod i rizik, popřípadě navrhnout, která z možností se mu jeví jako nejlepší. Samotné rozhodnutí, jak bude v dané věci nadále postupováno (tedy která z alternativ nabízených advokátem bude realizována), by měl klient činit sám.

K tomu, aby klient taková rozhodnutí mohl činit, je třeba, aby mu byly advokátem sdělovány veškeré informace, která jsou k takovému rozhodování třeba. Za

tím účelem je advokátovi stanovena v čl. 9 Etického kodexu povinnost klienta řádně informovat, jak vyřizování jeho věci postupuje, a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů. S tím naprosto koresponduje i povinnost advokáta řídit se pokyny klienta, jak byla již zmíněna výše. S ohledem na tuto povinnost je také třeba vykládat ustanovení § 16 odst. 2 zákona o advokacii, a to že advokát je povinen uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné. Advokát nesmí učinit nic, co by bylo v přímém rozporu s pokyny klienta. Lze si totiž představit situace, typicky například v oblasti rodinného práva, kdy je objektivně v klientově nejlepším zájmu řešení, které však klient nechce např. z osobních důvodů realizovat. Je tedy možné shrnout, že advokát sice musí postupovat v zájmu klienta, ale vždy je vázán jeho pokyny, od kterých se nesmí odchýlit. Nutno však v této souvislosti zdůraznit, že advokát je povinen řídit se pouze takovými pokyny, které nejsou v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem.²⁸

S povinností advokáta informovat klienta plně koresponduje také jeho právo na úplné a pravdivé informace od klienta. Advokát není dle ustanovení čl. 6 odst. 3 Etického kodexu oprávněn pravdivost nebo úplnost skutkových informací poskytnutých mu klientem bez jeho souhlasu ověřovat. Je třeba ale dodat, že pokud by se ukázalo, že klient advokátovi skutečně takové nepravdivé nebo neúplné informace poskytl, mohlo by takové klientovo jednání hrubě narušit vzájemnou důvěru mezi ním a advokátem a takové chování klienta by mohlo ve svém důsledku vést k možnosti advokáta odstoupit od smlouvy o poskytování právních služeb. Výslovně pak takový postup umožní novelizované znění § 20 zákona o advokacii, které dovolí, aby advokát odstoupil od smlouvy o poskytování právních služeb v případě, kdy klient bude trvat na svých pokynech i přes to, že ho advokát upozorní, že jsou v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem.

2.4 Povinnost advokáta pojistit se pro případ odpovědnosti za škodu

Jedním z cílů kogentní zákonné úpravy advokacie a též vztahů vznikajících při jejím výkonu je zajistit co možná nejkvalitnější poskytování právní pomoci. I z toho důvodu je advokát při výkonu advokacie podroben určité odpovědnosti. Lze rozlišovat trojí odpovědnost advokáta, a to odpovědnost veřejnoprávní, soukromoprávní a kárnou. Veřejnoprávní odpovědnost advokáta se odráží především v jeho odpovědnosti trestní a

²⁸ Srov. § 16 odst. 1 zákona o advokacii.

odpovědnosti za správní delikty. Tato jeho odpovědnost není nijak omezena.²⁹ Advokát má též tzv. kárnou odpovědnost, v rámci které je podroben kárné pravomoci České advokátní komory.³⁰ Z hlediska klienta je nejpodstatnější advokátova odpovědnost soukromoprávní, tedy odpovědnost za škodu způsobenou klientovi při poskytování právní pomoci.

Je zřejmé, že při poskytování právní pomoci dochází nečástečně k situacím, kdy advokát klientovi radí a zastupuje ho v záležitostech, které mají pro klienta velký majetkový význam. V takovém případě může dojít k tomu, že neodborným nebo nekvalitním právním poradenstvím může klient přijít o značné majetkové hodnoty. Typicky se tak může stát například v oblasti obchodního práva, ale samozřejmě nejen v ní. Advokát odpovídá klientovi za škodu, která mu byla způsobena v souvislosti s výkonem advokacie. Advokát je též odpovědný za škodu, kterou jeho klientovi způsobí advokátův zástupce nebo zaměstnanec. Jak již bylo poznamenáno výše, může se však v některých případech jednat o škody, které výrazně přesahují solventnost advokáta, ačkoli je klient oprávněn domáhat se škody do celé její výše. Zákon o advokacii proto v § 24 ukládá advokátům povinnost pojistit se pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou poskytováním právní pomoci, a to v rozsahu, v jakém lze rozumně předpokládat, že by jej mohla taková odpovědnost poskytnout. Pokud advokát vykonává advokacii ve veřejné obchodní společnosti, vztahuje se tzv. pojišťovací povinnost na tuto společnost. Etický kodex dále pojišťovací povinnost konkretizuje v čl. 9, když stanoví, že zvětší-li se v průběhu poskytování právní pomoci podstatně rozsah možné odpovědnosti advokáta za škodu, je advokát povinen rozsah svého pojištění pro případ odpovědnosti za škodu přiměřeně rozšířit, případně od smlouvy s klientem, jehož se to týká, odstoupit. Toto ustanovení tedy připouští zvláštní důvod, pro který je přípustné advokátovo odstoupení od již účinné smlouvy o poskytování právních služeb. Je zřejmé, že účelem tohoto ustanovení je prevence vzniku škod, které by advokát z důvodu své insolvence klientovi neuhradil a na které by se nevztahovalo pojistné plnění.

---

²⁹ Jediná výjimka v oblasti trestní odpovědnosti advokáta byla již zmíněna v části 2.2. II. kapitoly této práce. Na základě ustanovení § 168 odst. 3 trestního zákona je advokát nestíhatelný za trestný čin neoznámení trestného činu, a sice vzhledem k tomu, že advokát nemá tzv. oznamovací povinnost o takovém trestném činu (především s ohledem na jeho povinnost mlčenlivosti a požadavek zachování důvěry mezi ním a jeho klientem).

³⁰ Srov. IV. hlavu zákona o advokacii

Změny v oblasti povinnosti advokáta pojistit se pro případ škody způsobené poskytováním právních služeb v souvislosti se schválenou novelou zákona o advokacii

Jak již bylo uvedeno v části 3.2. této práce týkající se možných způsobů výkonu advokacie, novela zákona o advokacii umožní výkon advokacie v pracovním poměru nebo výkon advokacie společníkem veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a společnosti s ručením omezeným.

Advokát, který bude advokacii vykonávat v pracovněprávním poměru, bude za škodu způsobenou klientovi při poskytování právní pomoci odpovídat svému zaměstnavateli dle pracovněprávních předpisů.³¹ Klientovi pak bude za takovou škodu odpovídat zaměstnavatel takového advokáta, a to v celém jejím rozsahu.

S ohledem na (úplný nebo převážný) kapitálový charakter komanditní společnosti a společnosti s ručením omezeným, kdy jejich společníci nemusí ručit celým svým majetkem za závazky společnosti, bude taková společnost povinna pojistit se pro případ odpovědnosti za škody způsobené klientovi v souvislosti s poskytováním právní pomoci, a to tak, že minimální limit pojistného plnění z takového pojištění bude muset činit nejméně 50.000.000,- Kč za každého společníka společnosti s ručením omezeným a 10.000.000,- Kč za každého komanditistu komanditní společnosti.

2.5. Právo advokáta nechat se při poskytování právní pomoci zastoupit

Ustanovení § 26 zákona o advokacii umožňuje advokátovi, aby se nechal v rámci svého pověření při poskytování právních služeb zastoupit jiným advokátem, případně advokátním koncipientem nebo zaměstnancem advokáta. Taková možnost je připuštěna nejen z toho důvodu, aby nebyly ohroženy klientovy zájmy při nenadálé situaci (např. kdy se advokát nemůže z vážných důvodů účastnit soudního jednání), ale i proto, aby advokátovi bylo umožněno delegovat v určitém rozsahu poskytnutí právní pomoci na advokátního koncipienta. Při poskytování právní pomoci je třeba též obstarat mnoho úkonů, které nejsou nikterak složité a je dobře možné, aby je učinil advokátův zaměstnanec. S právem advokáta nechat se v rámci svého pověření zastoupit koresponduje povinnosti klienta takové substituční zastoupení strpět.

Tzv. substituční oprávnění, jak je právo advokáta nechat se zastoupit běžně nazýváno, je dále konkretizováno v ustanoveních stavovských předpisů, a to konkrétně

³¹ Dle ustanovení § 179 odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů odpovídá zaměstnanec svému zaměstnavateli za škodu maximálně do výše čtyřaplnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku.

v čl. 13 Etického kodexu a v Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/1998 Věstníku, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta. I z této oblasti úpravy povinností advokáta je zřejmý její hlavní cíl, kterým je ochrana klienta. Nejmarkantněji je to patrné z ustanovení, dle kterého advokát smí ustanovit advokátního koncipienta nebo jiného svého zaměstnance svým zástupcem jen pokud u něho lze očekávat s ohledem na jeho znalosti a zkušenosti, že daný úkon provede zástupce (substitut) s odbornou péčí a v souladu s právy a povinnostmi, která pro advokáta (substituenta) vyplývají z právních a stavovských předpisů.³²

V této souvislosti je vhodné zmínit, že advokátní koncipient smí zastupovat advokáta při jednání před okresním soudem až po 3 měsících své praxe a před krajským soudem po 1 roce praxe. Zastoupení advokáta advokátním koncipientem při jednání před vrchním soudem, Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem není přípustné. Je evidentní, že účelem těchto pravidel je zachování kvality a odbornosti právní pomoci poskytované klientovi.

Je zakázáno, aby se advokát nechal zastoupit takovým svým zaměstnancem, který byl vyškrtnut ze seznamu advokátů, a to po dobu 5 let od takového vyškrtnutí. Cílem tohoto zákazu je zamezit určitému typu pokoutnictví, kdy by se vyškrtnutý advokát nechal zaměstnat jiným advokátem, za něhož by prováděl úkony související s poskytováním právní pomoci, a tím de facto sám poskytoval právní pomoc.

V praxi jsou poměrně obvyklé tzv. dohody o trvalé substituční spolupráci, které jsou uzavřeny mezi dvěma advokáty, a to především těmi, kteří vykonávají advokacii samostatně. Taková trvalejší spolupráce je i s ohledem na zájmy klientů praktická, a to především proto, že navzájem se zastupující advokáti jsou již alespoň částečně seznámeni s agendou svého substituenta, a proto mohou dotyčného advokáta zastupovat pravděpodobně kvalitněji, než by tomu bylo při nahodilé spolupráci.

V závěru této části je vhodné podotknout, že ačkoli se advokát nechá zastoupit jiným advokátem, advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem, v případě vzniku škody při takovém zastoupení za ni klientovi odpovídá on sám, a to s tím, že bude moci uplatnit regresivní nárok vůči svému substitutovi podle občanskoprávních nebo pracovněprávních předpisů.

---

³² Ustanovení čl. 2 odst. 1 Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/1998 Věstníku, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta.

2.6. Povinnost klienta zaplatit advokátovi za poskytování právní pomoci odměnu

Advokacie je právními normami považována za zvláštní typ podnikání.³³ Jde tedy o činnost, která je vykonávána mimo jiné za účelem dosažení zisku. To se odráží i v ustanovení § 22 zákona o advokacii, které stanoví, že advokacie se vykonává zpravidla za odměnu. Výjimkou je případ, kdy je advokát v souladu s čl. 18 Etického kodexu vyzván, aby se podílel v přiměřeném rozsahu na projektech směřujících k prosazování nebo obhajobě lidských práv a svobod. V takovém případě je advokát povinen poskytovat právní služby i bezplatně. Může se tak stát i v rámci poskytování právní pomoci advokátem, který k tomu byl určen rozhodnutím České advokátní komory.

Na základě zmocnění v zákoně o advokacii upravuje způsob určení odměny a náhrad advokáta vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“). Bylo by nad rámec této práce poskytnout komplexní analýzu jednotlivých typů odměn za poskytování právní pomoci, proto bude tato problematika nastíněna v následujícím textu jen v základní rovině.

Dle advokátního tarifu se způsob určení odměny advokáta řídí primárně smlouvou mezi klientem a advokátem. Taková odměna je označována jako odměna smluvní. Advokátní tarif způsob určení smluvní odměny nijak neupravuje. Odměna může být určena jako časová, která se určuje nejčastěji v závislosti na počtu hodin, které advokát při poskytování právní pomoci stráví. Často se odměna sjednává jako paušální, tedy jako fixní částka za poskytnutí právní pomoci v konkrétní věci. Terčem častých diskusí bývá tzv. odměna podílová, jejíž hodnota se určuje v závislosti na hodnotě věci, ohledně které je právní pomoc poskytována a někdy též v závislosti na úspěchu v takové věci (tzv. *pactum de quota litis*). Etický kodex výslovně v čl. 10 podílovou odměnu připouští, ale pouze za předpokladu, že taková odměna je vzhledem k okolnostem, za kterých je právní pomoc poskytována, přiměřená. Výslovně je pak stanoveno, že za přiměřenou může být považována taková odměna, která je stanovena podílem na věci nejvýše o velikosti 25%. V minulosti bylo v mimořádných případech dovoleno sjednat odměnu stanovenou na výsledku věci, avšak v souladu s ustanovením Evropského kodexu³⁴ již určení odměny v závislosti na úspěchu ve věci není českými předpisy

³³ Srov. § 2 odst. 1 a odst. 2 písm. c zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník v platném znění.

³⁴ Srov. čl. 3.3. Evropského kodexu.

dovoleno. Etický kodex dále stanoví, že advokát nesmí s klientem uzavřít smlouvu, jíž by se klient zavázal k plnění advokátovi za podmínek pro sebe nevýhodných.

Není-li odměna advokáta určena ve smlouvě mezi klientem a advokátem, řídí se ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní odměně. Proto je taková odměna nazývána jako odměna tarifní, která je určována v závislosti na tarifní hodnotě právní věci, ve které je poskytována právní pomoc.³⁵

Kromě odměny za poskytování právní pomoci má advokát právo na náhradu hotových výdajů. Především se jedná o úhradu administrativních nákladů, cestovného, soudních a jiných poplatků, telekomunikačních poplatků a podobně. Advokátovi též přísluší náhrada za promeškaný čas.

V souvislosti s určováním odměny advokáta je vhodné zmínit, že advokátní tarif určuje způsob výpočtu odměny, kterou má advokátovi klient zaplatit. Částka, která je klientovi v případě úspěchu hrazena coby náklady řízení protistranou, se určuje podle jiného právního předpisu³⁶ a nemusí se shodovat se sumou, kterou klient v souvislosti s poskytováním právní pomoci při soudním sporu vynaložil. Na tuto skutečnost je advokát povinen klienta předem upozornit.

Advokát je dále povinen klientovi poskytnout pravdivé informace o očekávaném rozsahu svých výkonů a s tím související odhad „ceny právní pomoci“³⁷. Taková informace může být pro klienta podstatná již při rozhodování, kterého advokáta zvolí pro poskytování právní pomoci ve své věci, případně zda vůbec bude realizovat své záměry prostřednictvím advokáta. V této souvislosti je též vhodné připomenout povinnost advokáta informovat klienta o jeho případném nároku na poskytnutí bezplatné právní pomoci.³⁸

Odměna za poskytování právních služeb advokátem dle schválené novely zákona o advokacii

Okamžikem, kdy vstoupí v účinnost již schválená novela zákona o advokacii, bude modifikován i způsob stanovení odměny za poskytování právní pomoci advokátem. Zaměstnaný advokát totiž bude poskytovat tuto právní pomoc za mzdu, která mu bude vyplácena jeho zaměstnavatelem. Tato mzda bude stanovena dle dohody

³⁵ Způsob určení tarifní hodnoty stanoví § 8 a násl. advokátního tarifu.

³⁶ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2002 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, ve znění pozdějších předpisů (tzv. paušální tarif)

³⁷ Srov. čl. 10 odst. 1 Etického kodexu.

³⁸ Srov. čl. 10 odst. 9 Etického kodexu.

mezi zaměstnavatelem a zaměstnaným advokátem. Klient tedy zcela ztratí vliv na způsob určení odměny advokáta za poskytnutí právní pomoci, jež mu bude zaměstnaný advokát poskytovat. „Cenu“ právních služeb v takovém případě tedy stanoví dohoda mezi klientem a zaměstnavatelem advokáta. V této souvislosti vyvstane otázka, zda se povinnost informovat klienta o pravděpodobné ceně za poskytnutí právní pomoci a další obdobné povinnosti přenesou na zaměstnavatele advokáta nebo zda z nich bude zavázán zaměstnaný advokát. Na tento problém budou muset pravděpodobně reagovat orgány České advokátní komory, které v tomto směru buď upraví stavovské předpisy nebo alespoň poskytnou vzhledem k těmto interpretacím nejasnostem jejich výklad.

2.7. Povinnosti advokáta při ukončení právního vztahu s klientem

Ať již zanikne právní vztah mezi advokátem a jeho klientem z jakéhokoli důvodu, některá vzájemná práva a povinnosti i nadále trvají, a to hlavně s ohledem na ochranu zájmů klienta. Je totiž zřejmé, že pokud advokát přestane nenadále z jakéhokoli důvodu poskytovat klientovi právní pomoc, mohou být zájmy klienta více či méně ohroženy. Předpisy o advokacii tedy stanoví okruh povinností, které je advokát povinen plnit, ačkoli právní vztah mezi klientem a advokátem již de facto skončil. Především se jedná o advokátovu povinnost mlčenlivosti, kterou je advokát, jak již bylo uvedeno výše, povinen zachovávat i po ukončení poskytování právní pomoci klientovi, dále pak o povinnost klienta zaplatit advokátovu odměnu a s tím související povinnost advokáta řádně vyúčtovat své služby. Etický kodex výslovně pamatuje ještě na další povinnosti advokáta při ukončení poskytování právních služeb, a to v čl. 9 odst. 4, který ukládá advokátovi v takovém případě vydat klientovi nebo jeho zástupci na jeho žádost bez zbytečného odkladu všechny podstatné písemnosti, což může být podstatné například z hlediska převzetí právního zastoupení jiným advokátem. Advokát je také povinen vydat veškeré klientovy peníze, akcie a jiné hodnoty, které má v úschově. Vydání písemností ani věcných a peněžitých hodnot nesmí být podmíněno zaplacením advokátovy odměny.

Pakliže advokát odstoupí od smlouvy o poskytování právních služeb, je podle ustanovení § 20 odst. 4 zákona o advokacii povinen ještě po dobu 15 dnů po odstoupení od smlouvy činit veškeré neodkladné úkony tak, aby klient neutrpěl újmu na svých právech nebo oprávněných zájmech. Tuto povinnost advokát nemá, pokud mu klient

sdělí, že na splnění této povinnosti netrvá nebo pokud klient učiní jiná opatření (např. si okamžitě zvolí jiného právního zástupce).

Zákon pamatuje také na situace, kdy advokátovi brání ve výkonu advokacie jakákoli překážka. V takovém případě je dle ustanovení § 27 odst. 1 zákona o advokacii advokát povinen v zájmu svých klientů nejpozději do jednoho měsíce ustanovit svého zástupce z řad advokátů a klienty o tom vyrozumět. Pokud advokát tuto svou povinnost nesplní, ustanoví jeho zástupce Česká advokátní komora. Pokud se „nový“ advokát nedohodne do jednoho měsíce s klientem jinak, přechází na něho práva a povinnosti z původně uzavřené smlouvy o poskytování právní pomoci. Povinnost původního advokáta k náhradě škody a vydání písemností a svěřených hodnot tím není dotčena. Komora také určí zástupce advokáta, který byl vyškrtnut ze seznamu advokátů, případně Komora učiní jiná opatření. Pokud nastane situace, že advokát zemře, ustanoví na návrh České advokátní komory soud jiného advokáta (s jeho souhlasem) správcem té části dědictví, kterou zemřelý advokát používal k výkonu advokacie. Veškeré výše uvedené situace vyvstanou pochopitelně jen v případě, že dotčený advokát vykonával advokacii samostatně. V jiném případě převezme advokátovu agendu advokát, který s ním vykonával advokacii ve sdružení nebo jako společník veřejné obchodní společnosti.

3. ZÁNİK PRÁVNÍHO VZTAHU MEZI ADVOKÁTEM A KLIENTEM

Je zřejmé, že právní vztah mezi advokátem a klientem může být skončen tak jako každý jiný soukromoprávní vztah z mnoha důvodů. Vzhledem ke specifické povaze poskytování právní pomoci, a tedy právního vztahu mezi advokátem a jeho klientem, je právní úprava oprávnění, ale též povinnosti skončení takového vztahu v porovnání s jinými soukromoprávními vztahy poněkud obsáhlejší.

V souvislosti se zánikem právního vztahu mezi advokátem a jeho klientem je vhodné připomenout úpravu vzájemných povinností advokáta i klienta při skončení jejich právního vztahu, tak, jak o ní bylo pojednáno výše, a to především povinnost advokáta vykonat veškeré úkony, které nesou odkladu po dobu 15 dnů od ukončení právního vztahu tak, aby klient neutrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu.

3.1. Zánik právního vztahu z podnětu klienta

Klient je oprávněn od smlouvy o poskytování právní pomoci odstoupit kdykoli, a to i bez uvedení důvodu.³⁹ Klient buď přímo odstoupí od smlouvy o poskytování právní pomoci nebo vypoví advokátovu plnou moc, čímž mu fakticky zabrání, aby ho advokát nadále zastupoval. Takové vypovězení plné moci je účinné od okamžiku, kdy se o něm advokát dozví.⁴⁰ Nejtypičtěji se tak stane proto, že poskytování právní pomoci dospělo ke svému cíli, tedy že klient realizoval své záměry, a již proto další právní pomoc od advokáta nepotřebuje. Dalším důvodem může být například nespokojenost klienta s kvalitou nebo cenou poskytované právní pomoci.

Pokud byla smlouva o právní pomoci uzavřena pouze pro konkrétní úkon, který má advokát pro klienta obstarat, zaniká tato smlouva již samotným provedením takového úkonu, aniž by bylo třeba jakéhokoli dalšího právního úkonu klienta.⁴¹ Stejně tak je tomu v případě, kdy byla smlouva uzavřena pouze na určitou dobu. Jejím uplynutím právní vztah mezi advokátem a klientem bez dalšího zaniká.

Právní vztah skončí též smrtí nebo zánikem jedné ze smluvních stran, a to i v případě, že právnická osoba, jakožto klient advokáta, zaniká bez likvidace s právním nástupcem.

Pokud byl advokát ustanoven soudem k zastupování účastníka řízení, končí právní vztah mezi ním a advokátem kromě pravomocně skončeného soudního řízení také tehdy, uzavře-li účastník řízení smlouvu s jiným zástupcem a oznámí tuto skutečnost soudu, popřípadě pokud soud zproští advokáta povinnosti účastníka řízení zastupovat (například v případě, že se změnily poměry účastníka, na základě nichž mu byl zástupce ustanoven). Obdobně tomu pak bude i v případě určení advokáta Českou advokátní komorou.

3.2 Zánik vztahu z podnětu advokáta

Právní úprava obsažená v zákoně o advokacii, která je speciální úpravou ve vztahu k ustanovením občanského zákoníku, rozlišuje dvě skupiny případů, kdy z podnětu advokáta zanikne právní vztah mezi ním a jeho klientem. První skupinu tvoří

³⁹ Srov. § 33b odst. 1 písm. b) občanského zákoníku.

⁴⁰ Srov. § 33b odst. 4 občanského zákoníku.

⁴¹ Srov. § 33b odst. 1 písm. a) občanského zákoníku.

takové případy, ve kterých je advokát oprávněn odstoupit od smlouvy o poskytování právní pomoci, druhou skupinu pak případy, kdy je tak advokát povinen učinit.

3.2.1 Dobrovolné ukončení právního vztahu s klientem

Ustanovení § 20 odst. 2 zákona o advokacii opravňuje advokáta odstoupit od smlouvy o poskytování právní pomoci, popřípadě požádat soud o zrušení svého ustanovení či Komoru o zrušení svého určení, pokud dojde k narušení nezbytné důvěry mezi ním a klientem nebo neposkytuje-li klient potřebnou součinnost. Nastanou-li takové okolnosti, je zřejmé, že advokát de facto nemůže nadále právní pomoc poskytovat, alespoň ne kvalitně. Zákon na tomto místě opět akcentuje požadavek oboustranné důvěry mezi klientem a jeho advokátem, jakožto nutnou a nezbytnou podmínku pro účelné poskytování právní pomoci, a to jednak v zájmu klienta, tak ale i v zájmu advokáta samotného. K narušení nezbytné důvěry může dojít v praxi nejtypičtěji proto, že klient advokátovi nesdělí veškeré relevantní informace a advokát pak v dané věci není schopen klienta kvalitně zastupovat.

Advokát je oprávněn dle ustanovení § 20 odst. 3 zákona o advokacii odstoupit od smlouvy o poskytování právních služeb také tehdy, pokud klient nesložil potřebnou zálohu na odměnu za poskytnutí právní pomoci, ačkoli o to byl advokátem požádán. Pokud totiž klient odmítá potřebnou zálohu na odměnu advokáta složit, lze z toho vyvozovat, že i případné vymožení této odměny, včetně již vynaložených nákladů, bude pro advokáta značně problematické. Takovým situacím se tedy zákon pokouší prostřednictvím tohoto ustanovení předejít a advokáta tak před nimi ochránit.

Již bylo zmíněno, že v souvislosti se schválenou novelou zákona o advokacii bude v nejbližší době umožněno advokátovi odstoupit od smlouvy o poskytování právní pomoci i tehdy, pokud klient bude trvat na svých pokynech v rozporu s právními nebo stavovskými předpisy, a to i přes to, že ho advokát na takový rozpor upozorní.

Z jiných důvodů, než z výše uvedených, není advokát oprávněn od uzavřené smlouvy o poskytování právní pomoci odstoupit. Ačkoli by se mohlo zdát, že se tak vytváří určitá disbalance ve vzájemných vztazích advokáta a klienta, zákon tak pouze odstraňuje přirozenou nevyváženost těchto vztahů, která vzniká při vztahu advokáta coby profesionála v oblasti práva a jeho klienta, který může být v této oblasti třeba naprostým laikem.

3.2.2 Povinné ukončení právního vztahu s klientem

Advokát je na základě ustanovení § 20 odst. 1 zákona o advokacii povinen odstoupit od smlouvy o poskytování právní pomoci, popřípadě požádat soud o zrušení svého ustanovení či Českou advokátní komoru o zrušení svého určení, pokud advokát dodatečně zjistí skutečnosti, pro které by byl býval povinen odmítnout poskytnutí právní pomoci.⁴² Tyto skutečnosti jsou podrobně popsány v pasáži o okolnostech vylučujících vznik vztahu mezi advokátem a klientem v části 1.4. II. kapitoly této práce.

---

⁴² Srov. § 19 zákona o advokacii.

ZÁVĚR

Ve své diplomové jsem se pokusila zanalyzovat současnou právní úpravu vztahu mezi advokátem a klientem při poskytování právní pomoci, a to i ve vazbě na ústavně zaručené právo na právní pomoc. Na základě této analýzy právních, ale i stavovských předpisů, jsem došla k závěru, že ačkoli právní úprava vztahu mezi advokátem a klientem jistě není zcela dokonalá (a ani vzhledem k neustále se měnícím podmínkám na trhu právních služeb být nemůže), poskytují české právní a stavovské předpisy dostatečný právní základ pro naplňování funkcí advokacie a především pro vzájemné vyvážené postavení klientů a jejich advokátů. Vzhledem k tomu, že advokáti jsou v oblasti práva profesionálové, jsou jejich povinnosti vůči klientům, kteří v této oblasti nemusí být nijak vzdělaní ani zkušení, natolik striktní, že této své výhody vůči nim nemohou nijak využít, resp. zneužít. Právní úprava též poskytuje podle mého názoru dostatečné mechanismy, které zajišťují, aby za případné zneužití svého postavení vůči klientovi mohl být advokát sankcionován, a to především na základě jeho kárné odpovědnosti, případně aby bylo zajištěno, že se ničeho takového advokát již nebude moci dopustit.

Určitý prostor pro důsledné uplatňování principu práva na právní pomoc a také pro naplnění účelu legislativy týkající se vztahu mezi advokátem a klientem, spočívajícím ve vyvážení vztahu mezi advokátem a klientem, spatřuji tedy především ve zvyšování právního povědomí osob, které právní pomoc potřebují. Jedině tak totiž budou moci svá práva bránit a prosazovat s využitím všech prostředků, které jim k tomu zákon poskytuje.

Vzhledem k tomu, že přijatá novela zákona o advokacii umožní vykonávat advokacii v rámci více typů obchodních společností a též v rámci pracovněprávního poměru, dojde na trhu právních služeb k ještě většímu „přiosření“ již tak obrovské konkurence, což ovšem ve svém důsledku může pro klienty advokátů znamenat snad jen další zvyšování kvality poskytované právní pomoci. Na druhou stranu je možné odhadovat, že institut zaměstnaného advokáta s sebou jistě přinese kromě nesporných výhod i určité nevýhody. Jednak se může stát, že dojde k určité „sortaci“ advokátů, vzhledem k tomu, že klientovi by mohla skutečnost, že advokát je „pouhým zaměstnancem“ jiného advokáta, implikovat jakousi nižší erudici, schopnost a

zkušenost takového advokáta. Je možné též spekulovat, do jaké míry si zaměstnaný advokát zachová svou nezávislost, která je považována za jeden ze základních předpokladů kvalitně poskytované právní pomoci. Řešení nastíněných problémů však přinese až praxe a konkrétní dosah přijaté novely zákona o advokacii bude tudíž možno hodnotit až poté, co bude po nějakou dobu v účinnosti a veškeré nové instituty, které s sebou tato novela přinese, se stanou běžnou součástí trhu právních služeb a začlení se tak do oblasti poskytování právní pomoci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M.: Občanský soudní řád – Komentář, Praha: C.H.Beck, 2003
- Čermák, K.: Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky – Komentář, 1996, Bulletin advokacie, zvláštní číslo – listopad 1996
- Fiala, J., Mates, P., Nový, K., Průcha, P.: Poskytování právní pomoci v České republice, Praha: Linde Praha, a.s., 1994
- Chudáčková, M.: Evropský advokát, Buletin advokacie, 2002, č. 8
- Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, Praha: Linde 2000
- Ježek, V.: Právní povaha určení advokáta podle § 18, odst. 2 zákona o advokacii, Bulletin advokacie, 1999, č. 10
- Lišková, J.: Advokát nebo člen ČAK, Bulletin advokacie, 1995, č. 10
- Macková, A.: Právní pomoc advokátů a její dostupnost, Praha: C.H.Beck, 2001
- Mandák, V.: Je projev zproštění povinnosti mlčenlivosti advokáta, adresovaný třetí osobě, účinný?, 1998, Bulletin advokacie, č. 10
- Myslil, S.: Plná moc udělená více zmocněncům, Bulletin advokacie, 2002, č. 2
- Nykodým, J.: Fungování advokáta – právní a morální závazky ke klientům, Bulletin advokacie, 2000, č. 10
- Ondruš, R.: Bezplatné právní zastoupení, Bulletin advokacie, 2001, č. 6-7
- Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád ČR, Komentář, 2. díl, Praha: Linde Praha, a.s., 2002
- Račok, M.: Několik úvah nad poslední novelou zákona o advokacii, Bulletin advokacie, 2006, č. 2
- Rubeš, J.: O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta, 2003, Bulletin advokacie, č. 11-12
- Schelle, K., Schelleová I.: Právní služba, Praha: Eurolex Bohemia, 2003
- Schelleová, I.: Jak se domoci právní pomoci, Praha: Computer Press, 2001
- Schelleová, I.: Organizace notářství, soudnictví a advokacie, Praha: Linde Praha, a.s., 1997
- Šolc, M.: Postavení advokacie v České republice, Bulletin advokacie, 1994, č. 6-7
- Tichý, L.: K některým otázkám postavení advokacie a advokáta – vývojová tendence, Bulletin advokacie, 1992, zvl.číslo – říjen

- Vantuch, P.: Mlčenlivost advokáta, praní špinavých peněz a ohlašování neobvyklých obchodů, Právní rozhledy, 1995, č.5
- Vantuch, P.: Vyloučení advokáta z obhajoby obviněného, Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12
- Vrcha, K.: K problematice osvobození podnikatelských subjektů od soudních poplatků, Právní rozhledy, 1999, č. 11
- Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Praha: Linde Praha, a.s., 2004
- Wurstová, J.: Praní špinavých peněz a ochrana profesního tajemství advokáta, Bulletin advokacie, 1998, č. 5
- Zachová, M.: Povinnost mlčenlivosti (nejen) advokáta, 2001, Bulletin advokacie, č. 4
- Zoulík, F.: Soudy a soudnictví, Praha: C.H.Beck-SEVT, 1995